

Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
Suleyman Demirel University

BOOK OF ABSTRACTS AND PROGRAMME

2021 International Young Scholars' Conference:

May 26-28, 2021

Day 1: Wednesday, May 26				
10:00-10:10	Welcome Speech by SDU Rector, Dr. Kuanysh Yergaliyev Webex Link: https://sdu.webex.com/meet/science			
10:10-11:00	Plenary Session 1: Dr. Mieke Meurs (American University), Finding Your Voice: Research for Careers and Impact Webex Link: https://sdu.webex.com/meet/science			
Parallel session details, the presentation are 15 minute each and 5 minute discussion				
Almaty time (GMT+6)	Engineering and Natural Sciences	Education	Law and Social Sciences	Philology
Info	Moderator: Olzhabek Adilbek Discussant: Ualikhan Sadyk Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=mb123160465560d0fc41ba30c50e8a7b7	Moderator: Bibinur Sailaubayeva Discussant: Bibinur Sailaubayeva Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=ma3fc075c29fb814b0192955bfd47e407	Moderator: Islam Supyaldiyarov Discussant: Orazay Kydyrbayev Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m275b064e7d1b4f5c0720f210ed3bfba0	Moderator: Ayazbay Torgyn Discussant: Ayazbay Torgyn Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m943ca6a99f00e1a23f72f980508c5098
11:10-11:30	Galymzhan Momonov (Suleyman Demirel University) Artificially intelligent conversational chatbots: Main types, programming issues and possible solutions	Dinara Alibekova (Suleyman Demirel University): The formation and development of a concept of Space geometry of students in 5-6 grades while studying the principles of geometry.	Жүнісбекова Балауса (әл-Фараби атындағы ҚазҰУ): БАҚ - төтенше оқиға кезінде негізгі ақпарат көзі ретінде	Ewelina Woźniak-Wrzesińska (Adam Mickiewicz University): Semantic function of terms of the humanities sciences- an outline of issues
11:30-11:50	Aimoldir Aldabergen (Suleyman Demirel University) Development of animation generator algorithm based on Artificial Intelligence for children with dyslexia	Uderbayeva Kyrmyzy (Suleyman Demirel University): An important role of solving non-standard problems in developing logical thinking	Абдикаппар Меруерт (әл-Фараби атындағы ҚазҰУ): Ұлыбританиядағы BBC UK қызметіне шолу	Aribzhanova Aruzhan (Suleyman Demirel University): Development of literary and creative abilities of high school students in literature lessons.
11:50-12:10	Aigerim Abubakirova (Suleyman Demirel University): Analysis of Kazakhstan Scientific Library System Cataloging with MARC21	Zhassur Batyrov (Suleyman Demirel University): Theoretical aspects of the formation of functional literacy of schoolchildren	Сатыбалдина Сымбат (Suleyman Demirel University): Пандемия кезіндегі блогерлердің медиаға және журналистикаға әсері	Assel Sagimbekova (Adam Mickiewicz University): Мотивация к изучению польского языка как иностранного среди жителей Казахстана

12:1 0- 12:3 0	Bauyrzhan Asetuly Berlikozha (Suleyman Demirel University): Development Of IoT Solution For Collecting Disposable Plastic Bottles In Private Kazakhstani University	Dametken Marat (Suleyman Demirel University): Schoolchildren's intellectual capabilities behind the organization of extracurricular work in mathematics	Aruzhan Seitmagambet (Suleyman Demirel University): Правовые аспекты применение искусственного интеллекта и защита персональных данных.	Torgyn Ayazbay (Suleyman Demirel University), Togzhan Gabidinova (Suleyman Demirel University): Comparative study of common proverbs in the kazakh, turkish languages and english as a mediator: features of translation қиындықтары мен ерекшеліктері
12:3 0- 14:0 0	Lunch break			
Info	Moderator: Olzhabek Adilbek Discussant: Ualikhan Sadyk Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=mb123160465560d0fc41ba30c50e8a7b7	Moderator: Bibinur Sailaubayeva Discussant: Bibinur Sailaubayeva Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=ma3fc075c29fb814b0192955bfd47e407	Moderator: Aruzhan Seitmagambet Discussant: Aizada Nuriddenova Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m275b064e7d1b4f5c0720f210ed3bfba0	Moderator: Ayazbay Torgyn Discussant: Ayazbay Torgyn Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m943ca6a99f00e1a23f72f980508c5098
14:0 0- 14:2 0	Жусупова Ботагоз Тулегеновна (Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова): Создание системы компьютерного сурдоперевода с казахского языка на казахский язык жестов с учётом семантикиScreen reader support enabled.	Aziza Saidualiyeva (Suleyman Demirel University): Involving young people in secondary school: increasing interest in learning a foreign language	Malgorzata Tarnowska (Adam Mickiewicz University, Poland): Can a serf be a slave? On applying the postcolonial perspective to the history of Polish peasant	Kalkamzhay Zhanat (Suleyman Demirel University): Қазақ тілін басқа пәндермен кіріктіре оқытуда аксеологемалардың қолданылуының тиімді жақтары
14:2 0- 14:4 0	Bekassyl Karazhan (Suleyman Demirel University): The lack of Gamification methods in E-learning	Smatulla Nurzhamal (Suleyman Demirel University): The role of Emotional Intelligence in English language teaching	Даркембаев Алишер (КазНУ им. аль-Фараби): Цели устойчивого развития и новый мировой порядок	Самигуллина Нурлыгул (Suleyman Demirel University): Деңгейлеп-саралап оқыту технологиясының тиімділігі
14:4 0- 15:0 0	Dinara Tursyn (Suleyman Demirel University): Comparative analysis of face recognition algorithms in the problem of visual identification	Chernysheva Anastassiya (Karaganda Buketov University): ICT to enhance productive skills at English lessons.	Vlad Lim (Nazarbayev University): How can we explain the animosity between Ankara and Riyadh and friendship between Ankara and Doha?	Рыскельдина А. (Karaganda Buketov University): Тенеу және метафора көркем бейне жасау жолы ретінде
15:0 0- 15:2 0	Shakhmar Sarsenbay (Suleyman Demirel University): Analysis of general elements of face recognition system based on STM32 microcontroller	Adema Azbayeva (Suleyman Demirel University): Speaking acquisition strategies	Ислам Супыалдияров (КазНУ им. аль-Фараби): Превентивная дипломатия в Центральной Азии	Аманжолова Арайлым (Karaganda Buketov University): Формирование учебной мотивации студентов языкового вуза

		employed by senior EFL students of secondary schools.		
15:20-15:40	Aizhan Myrzakul (Nazarbayev University): CGHS black hole/Arcx moving mirror correspondence	KHONDAKER SAYED AHMED (Jahangirnagar University): Data Driven Decision Making System on Education at Bangladesh	Shynar Yelubayeva (Suleyman Demirel University): Правовые проблемы персональных данных при использовании Интернет-банкинга	Damira Tanina (Karaganda Buketov University): Коммуникативные возможности, предоставляемые категориями модальных глаголов и наклонения
15:40-16:00	Akerke Alseitova (Suleyman Demirel University): Gamification of programming course: case study	Anar Baizhanova (M. Narikbayev KAZGUU University): COMPARISON OF TEACHING ENGLISH IN KAZAKHSTAN AND THE NETHERLANDS ON THE BASIS OF COMPARING DIFFERENCES BETWEEN WORD ORDER IN STUDENTS' MOTHER TONGUE	Bakirlanova Aizada (КазНУ им. аль-Фараби): Conflict of political and cultural values in modern Kazakhstan	Tajieva Aidin (SILKWAY International University): МЕТОДЫ ПРОЕКТА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА
Day 2: Thursday, May 27				
10:00-11:00	Plenary Session 2: Dr. Lee Chin (Universiti Putra Malaysia), Lee Chin: Identify Topic and Researchable Issue Webex Link: https://sdu.webex.com/meet/science			
Parallel session details, the presentation are 15 minute each and 5 minute discussion				
Almaty time (GMT+6)	Engineering and Natural Sciences	Education and Humanities	Law and Social Sciences	Philology
Info	Moderator: Altynbek Amirzhanov Discussant: Kamila Orynbekova Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m186de5ab3cbfeb51365a1b43e9a732e6	Moderator: Aida Yergaliyeva Discussant: Aida Yergaliyeva Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=mfda647522fd9f32cfce4d52a534ac03c	Moderator: Diana Abdussadyk Discussant: Dr Aiman Omarova Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m4e10ace427275a02a0c90825677a01d2	Moderator: Raibek Yerkegali Discussant: Raibek Yerkegali Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=mbdac2b2d1089ebb3c03e0bf9a1fbb9ef
11:10-11:30	Tolganay Salykbayeva (Suleyman Demirel University): Using of mobile applications by pregnant women in Kazakhstan and its impact to pregnancy	Nazgul Bayetova (Florida International University): Post-Soviet Era Neoliberalism and	Исмагулова Кунсулу (Костанайский региональный университет им. А.Байтурсынова): Сущность досудебного доклада по	Danagul Yessaly (KAZNU): Қазіргі қазақ тіліндегі кірме сөздер

		Privatization in Kazakhstan's Higher Education System	законодательству РК и международной практике	
11:30-11:50	Serikov Sungat (Kazakh National University after named al-Farabi): ROLE MINING IN ROLE-BASED ACCESS CONTROL	Moldir Yelibay (Eotvos Lorand University): An Analysis of PIAAC Survey on Kazakhstan - Gender, Leadership, Education and Skills	Айтбек Мақсат (Suleyman Demirel University): Цифрлік технологияның адам құқығына әсері	Aliya Ozbekbay (Suleyman Demirel University): Алаштану курсы (бастама ретінде)
11:50-12:10	Taminul Islam (Daffodil International University): Smart Education System: A model to create an Effective Classroom Environment	Idayatulla Adikhanov (Nazarbayev University): School Technology Leadership Practices	Zhambyl Alekbai (M. Narikbayev KAZGUU University): Обязательная дактилоскопическая регистрация граждан Республики Казахстан в контексте соблюдения прав человека	Gauhar Shukay (Suleyman Demirel University): Прозалық шығармалардың сюжеттік желісі мен тартысын талдау арқылы оқушылардың сыни көзқарастарын қалыптастыру жолдары
12:10-12:30	Zhumaniyaz Mamatnabiyev (Suleyman Demirel University): Curriculum Development for Internet of Things in Industry and Consumer Applications	Kyrmyzy Uderbayeva (Suleyman Demirel University): An important role of solving non-standard problems in developing logical thinking	Мағауия Абай (Suleyman Demirel University): Актуальные проблемы регулирования ответственности за нарушение исключительных прав на интеллектуальную собственность	Сыргабекова Самал (Suleyman Demirel University): Сөздің лексикалық мағынасы және оның ауыспалы мағынасының оқытудың әдіс-тәсілдері
12:30-14:00	Lunch break			
Info	Moderator: Altynbek Discussant: Farukh Mashurov Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m186de5ab3cbfeb51365a1b43e9a732e6	Moderator: Adilet Duman Discussant: Adilet Duman Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=mfda647522fd9f32cfce4d52a534ac03c	Moderator: Aruzhan Seitmagambet Discussant: Aigerim Kussaiynkyzy Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m4e10ace427275a02a0c90825677a01d2	Moderator: Raibek Yerkegalı Discussant: Raibek Yerkegalı Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=mbdac2b2d1089ebb3c03e0bf9a1fbb9ef
14:00-14:20	Ualisheva Toty (Suleyman Demirel University): Математиканы оқытудағы технология: мемлекеттік мектеп мұғалімдерінің технология көмегімен оқытуға көзқарасы	Khurshida Patullayeva (Suleyman Demirel University): Learning mathematics through real life problems	Kuzdeubayev Nurtas (Suleyman Demirel University): Regulation of the smart contracts in the civil law of the Republic of Kazakhstan	Azat Yskak (Suleyman Demirel University): Қазақ әдебиетін балалардың дүниетанымына сәйкес оқыту
14:20-14:40	Zhakilova Saule Omirzakovna (Suleyman Demirel University): Мектеп геометрия курсындағы стереометриялық есептерді шығаруды үйретудің әдістемелік ерекшеліктері	Минулин Арнольд (Astana International University): Проектный метод обучения для разработки видеопигр	Arathi Aneesh I K (University of Kerala, India): Understanding SEWA movement in Kerala with special reference to women domestic workers of SEWA in Thiruvananthapuram	Davtaliyeva Aruzhan (Suleyman Demirel University): XX ғасыр қазақ балалар әдебиетіндегі жасөспірімдер бейнесі

14:40-15:00	Тұрдықылыш Асхат (Актюбинский региональный университет им. К. Жубанова): Нейросетевой подход к сжатию изображений	Тайкуманова Махаббат (Karaganda Buketov University): Updating the professional competencies of a teacher in refresher courses	Arti Aneja (University of Delhi, India): Covid-19 and the White-collar Crimes: Analyzing the Economic Nosedive and the Rise of Financial Crimes	Касимова Ару (Suleyman Demirel University): Қазақ тілін оқытуда сандық ресурстарды тиімді қолдану
15:00-15:20	Feruz Saidenov (Suleyman Demirel University): Problems in solving trigonometric equations	Мира Канбакова (Karaganda Buketov University): Профессиональная компетенция как значимое качество учителя иностранного языка.	Saya Miyatova (M. Narikbayev KAZGUU University): Cybersovereignty	Bazarkhan Kenzhegul (Suleyman Demirel University): Сұраған Рахметұлы шығармаларының танымдық қырлары
15:20-15:40	Arailym Turlybekova (Kazakh National University after named al-Farabi): The system of authentication and identification of the person using the method of voice biometrics	Shiglanova Gulnur (Suleyman Demirel University): Didactic features of teaching mathematics in updated content.	Mahak Rathee (Maharishi University of IT, India), Niteesh Kumar Upadhyay (Galgotias University, India): Cyber Security in the age of Covid-19: A Timeline and Analysis of Cyber-Crime and Cyber Attacks during the Pandemic	Tileikhan Aigerim (Karaganda Buketov University): TO THE PROBLEM OF LANGUAGE MANIPULATION IN MEDIA DISCOURSE
15:40-16:00	Altynay Zhanabekova (Kazakh National University after named al-Farabi): Monitoring the patient's heart rate and temperature	Саймасай Гульнара (Suleyman Demirel University): Мектеп оқушыларына Scratch арқылы бағдарламалау тілін үйрету	LEKSHMI SHIBU (Central University of Kerala, India): Right to Health and Religion: Conflict during Corona Era	Irismetova Mukhlissa (SILKWAY International University): НАРОДНЫЕ БАЛЛАДЫ КАК ЛИРИКО-ЭПИЧЕСКИЙ И ЛИРИКО-ДРАМАТИЧЕСКИЙ ЖАНР.
Day 3: Friday, May 28				
10:00-11:00	Plenary Session 3: Dr. Bauyrzhan Yedgenov (Georgia State University), Social science research in Central Asia: limitations and opportunities Webex Link: https://sdu.webex.com/meet/science			
Parallel session details, the presentation are 15 minute each and 5 minute discussion				
Almaty time (GMT+6)	Engineering and Natural Sciences	Education and Humanities	Law and Social Sciences	Philology

Info	Moderator: Nauryzbay Sapargali Discussant: Zhumaniyaz Mamatnabiyev Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=mada4e9893bc9ea3be2e8f5d8268f72c3	Moderator: Dinara Khashimova Discussant: Dinara Khashimova Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m568826b32e9d27812326fa70545f7b8c	Moderator: Meyrambek Assyl Discussant: Hayot-Berk Saydaliyev Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m69f64afa44d539332646918bf16b94f7	Moderator: Maksut Gatiat Discussant: Maksut Gatiat Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m63904ec49e92fc8b645e12112b85ae10
11:10-11:30	Tilek Zhumabek (Nazarbayev University): Light trapping by arbitrarily thin cavities	Botagoz Begaidar (Suleyman Demirel University): Skills in developing students' mathematical literacy within the framework of PISA research	Селеубаева Анда (Suleyman Demirel University): Защита персональных данных как проблема обеспечения международной информационной безопасности	Искандирова Айгерим (Suleyman Demirel University): Сөздің терминдік мағынасы және оны оқытудың әдіс-тәсілдері
11:30-11:50	Manshuk (Eurasian National University): ПРЕОБРАЗОВАНИЕ РАДОНА В КОНТЕКСТЕ КОМПЬЮТЕРНОГО (ВЫЧИСЛИТЕЛЬНОГО) ПОПЕРЕЧНИКА	Kuralay Kurmanova (Suleyman Demirel University): Divergent tasks as a tool to for promoting mathematical creative thinking	Firuzakhon Meraliyeva (Suleyman Demirel University): E-MONEY AND ELECTRONIC PAYMENT SYSTEMS. PROBLEMS AND TRENDS.	Aidana Kanen (Suleyman Demirel University): Инклюзивті білім беру жағдайында педагогтарды жұмысқа даярлау
11:50-12:10	Aday Zylika (ITU): КОНЦЕПЦИЯ И АНАЛИЗ ЭЛЕКТРОННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА ДЛЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ	Meruyert Yendibay (Suleyman Demirel University): Formation of creative literacy of schoolchildren	Natassya Ezzaty Mohd Sabri (Universiti Teknologi MARA): OPTIMISATION OF DRONE'S HEIGHT ABOVE GROUND AND CAMERA LENS SPECIFICATIONS IN DRONE-ASSISTED MASS DISASTER VICTIM IDENTIFICATION	Шомақ Мәлдip (Suleyman Demirel University): Лирикалық шығармаларды оқытуда көркем образды таныту ерекшеліктері
12:10-12:30	(Kazakh National University after named al-Farabi): Monitoring the patient's heart rate and temperature	Zhenisbek Nakypbek (Suleyman Demirel University): Methodology for compiling practice-oriented assignments in mathematics.	BHUMIKA SHARMA (HIMACHAL PRADESH UNIVERSITY): NEED TO MINIMISE USE OF PLASTIC IN THE FOOD INDUSTRY	Тоғжан Айтқазина (Suleyman Demirel University): Қазақ тілін оқытуда Блум таксономиясын қолданудың тиімділігі
12:30-13:30	Lunch break			
Info	Moderator: Nauryzbay Sapargali Discussant: Darkhan Kuanyshbay Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=mada4e9893bc9ea3be2e8f5d8268f72c3	Moderator: Rasul Aksholpan Discussant: Rasul Aksholpan Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m568826b32e9d27812326fa70545f7b8c	Moderator: Baimuldanova Talshyn Discussant: Hayot-Berk Saydaliyev Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m69f64afa44d539332646918bf16b94f7	Moderator: Aida Yergaliyeva Discussant: Aida Yergaliyeva Webex link: https://sdu.webex.com/sdu/j.php?MTID=m63904ec49e92fc8b645e12112b85ae10

14:0 0- 14:2 0	Marina Ateybekova (Suleyman Demirel University): Counterintuitive questions in science and math	Қайнарбай Назерке (Suleyman Demirel University): Салу есептерінің шешу әдістемесі	Айдана Ермекпай (Карагандинский университет имени академика Е.А. Букетова): Экологические проблемы Казахстана на современном этапе	Садыкова Ғайнижамал (Suleyman Demirel University): Қазақ тілін оқыту үдерісіндегі аутентикалық материалдар
14:2 0- 14:4 0	Sultan Abylkairov (Nazarbayev University): Partially constrained internal linear combination: A method for low-noise CMB foreground mitigation	Amankulova Laura (Suleyman Demirel University): Болашақ математика мұғалімдеріне оқушының есеп шығару білігін қалыптастырудың ерекшеліктері мен тәсілдері	Ankita Upadhyay (Lovely professional University): Study of Corporate Social Responsibility during Covid 19	Торешова Қарлығаш (Suleyman Demirel University): Зияткерлік және оны арттырудың жолдары.
14:4 0- 15:0 0	Смағұл Оспан Болатұлы (Suleyman Demirel University): Comparative analysis of the three state-of-the-art transformer-based seq2seq abstractive summarization models	Dauren Tolbassy (Suleyman Demirel University): Сызықтық теңдеулер жүйесін қашықтан оқыту әдістері	Грянникова Галина (ФГБОУ ВО "Алтайский государственный университет"): Торговое обслуживание в повседневной жизни барнаульцев (1960 – 1980-е гг.)	Nigara Valibayeva (Suleyman Demirel University): Мәтінді прагматикалық талдау және оны оқытудың әдіс-тәсілдері
15:0 0- 15:2 0	Aisulu Orynassar (Al-Farabi Kazakh National University): Validation of honey with mass spectrometry method	Merey Sherizat (Suleyman Demirel University): Оқушыларға теңсіздіктер жүйесін оқытудың мәселелері мен мақсаттары	Nalgozhina Botagoz (KAZGUU): Work-life balance: analysis and perspectives of female engineers	Abdikaliyeva Kuanys (Suleyman Demirel University): Мектепте синтаксисті оқытуда қолданылатын әдіс-тәсілдер
15:2 0- 15:4 0	Жанабергенова Динара Булекқызы (Казахский Национальный Университет имени аль-Фараби): Морфологическая модель и стемминг древнетюркского языка	Seitov Almas (Suleyman Demirel University): TBD	Muhammet N. İLYASOV: Конституция Туркменистана: краткая оценка последних изменений	Назерке Муслманбекова (Suleyman Demirel University): Субмәдениеттің тілдік тұлғаны қалыптастырудағы әсері
15:4 0- 16:0 0	Ibrakhimova Tokzhan and Gulshat Duisenova (Suleyman Demirel University): INTEGRATED EDUCATION IN MATH AND COMPUTER SCIENCE	Kashkynbay Nurzhan (Suleyman Demirel University): Math education	Laura Kuanova (КазНУ им. аль-Фараби): Social responsibility and efficiency of Islamic financial institutions	Ермеков Нурлан (Karaganda Buketov University): Герундийның сойлемдерде ағылшын тілінен қазақ тіліне аударылуының қиындықтары мен ерекшеліктері
16:0 0- 16:2 0	<p align="center">Closing speech by Vice Rector, Davronzhon Gaipov Webex Link: https://sdu.webex.com/meet/science</p>			

ABSTRACTS

Galymzhan Momonov¹

¹Suleyman Demirel University

ARTIFICIALLY INTELLIGENT CONVERSATIONAL CHATBOTS: MAIN TYPES, PROGRAMMING ISSUES AND POSSIBLE SOLUTIONS

In recent years, artificially intelligent (AI) conversational chatbots have become widely used and proved to be a practical and effective support tool in many areas. Advances in machine learning and neural networks have made such proliferation of AI chatbots possible, yet there are still many programming issues and challenges in developing chatbots for various specific domains of human activity. This paper reviews types of artificially intelligent conversational chatbots and programming issues associated with each type. The following main types of chatbots are discussed: 1) script-based chatbots, 2) database-based chatbots, and 3) natural language processing-based chatbots. For each AI chatbot type, key programming challenges and existing solutions are reviewed.

Aimoldir Aldabergen¹

¹Suleyman Demirel University

DEVELOPMENT OF ANIMATION GENERATOR ALGORITHM BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE FOR CHILDREN WITH DYSLEXIA

In this work, implementation of deep learning tools and techniques for developing an animation generator is proposed. Task is clear: given a text or an audio and the system should generate an accurate set of images as an animation. First step of this task is to research previous research works done on the topic of inclusive education, practices and methodologies developed specially for children with disabilities. The next step is to propose some possible improvements and new methodologies with the help of deep learning tools (Generative Adversarial Network models) for enhancing inclusive education. Further steps include realizing the transformation of an audio into text, generating images from the text and constructing animation from images. In order to enhance inclusive education: make education easily accessible for everyone and overcome related problems there should be implemented a new way of making education accessible for everyone.

Aigerim Abubakirova¹

¹Suleyman Demirel University

ANALYSIS OF KAZAKHSTAN SCIENTIFIC LIBRARY SYSTEM CATALOGING WITH MARC21

OCLC(Online Computer Library Center) collected metadata for most bibliographic records and the cataloging experts can use it for their own library system. Nowadays for international students it is not clear Kazakhstan universities' library cataloging different formats.

This research work gives automation solutions for filling correct metadata development part and one of them is the parsing data from WorldCat OAI-PMH protocol format metadata to MARC21 new format and others using 2 steps for it. We analyzed and found most entered metadata tags and prototypes of the platform. In the result defined reasons why organizations should use a new format and take data from WoldCat.

Bauyrzhan Asetuly Berlikozha¹

¹Suleyman Demirel University

DEVELOPMENT OF IOT SOLUTION FOR COLLECTING CISPOSABLE PLASTIC BOTTLES IN PRIVATE KAZAKHSTANI UNIVERSITY

Nowadays themes of plastic bottles one of the most lucrative part of the market. Everyone knows that producing the plastic is a global environmental problem. The aim of the project is to develop demo version of a solution system, to avoid the problem of plastic bottles in nature, on platform Arduino. On the system will be 2 stages. First stage, detect by help of sensors, on the system works three specific sensors, if sensors's output value's equal to 0, it is mean that bottle passed correctly. Arduino will make count of accepted bottles, depends on how much was accepted, and then machine will give for each, correctly passed bottle, candy. Then, at the bottom will be collector with definitely amount. Main goal of this thesis is not just for collecting plastic bottles; the purpose of project is to make it more smarter system, and introduce it on the country's market as our own products. If machine is full, automatically operators will receive message. Also the system will has account on social media (in instagram), and every special period of time it will post about analysis of collected bottles.

Index Terms—university, php, arduino, smart system, terminal, internet of things, plastic bottles.

Жусупова Ботагоз Тулегеновна¹

¹Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова

СОЗДАНИЕ СИСТЕМЫ КОМПЬЮТЕРНОГО СУРДОПЕРЕВОДА С КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА НА КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК ЖЕСТОВ С УЧЁТОМ СЕМАНТИКИ

Во всем мире большое внимание уделяется людям с ограниченными возможностями, так как каждый человек должен иметь равные возможности для коммуникации с внешним миром. Создание безбарьерной среды и необходимых условий для обучения и коммуникации людей с ограничениями по слуху – одна из важных задач любого современного государства. Согласно Всемирной организации здравоохранения (ВОЗ), на 2021 год официально в мире порядка 466 миллионов человек (432 миллионов взрослых людей и 34 миллиона детей) страдают глухотой или имеют проблемы со слухом. В Казахстане насчитывается порядка 200 тысяч людей с инвалидностью по слуху, которым по законодательству Республики Казахстан (РК) ежегодно предусмотрены бесплатные услуги специалиста жестового языка в объеме до 60 часов, но порой отведённых часов недостаточно. На сегодняшний день большое социальное значение и необходимость имеет создание системы автоматического сурдоперевода с естественного языка на язык жестов для людей с ограниченными возможностями по слуху. Разрабатываемые с мире системы компьютерного сурдоперевода не

всегда учитывают морфологические и синтаксические особенности языка перевода, либо семантическую составляющую жестового языка, необходимых для более качественного перевода. Системы, в которых в процессе перевода предусмотрен учет особенностей семантики исходного языка и язык жестов, имеют большое преимущество и обладают высоким качеством перевода. Решением является создание системы компьютерного сурдоперевода с казахского языка на казахский жестовый язык (КЖЯ), которая может правильно передавать смысл предложения на естественном языке носителю жестовой речи и обеспечивать визуализацию результата перевода. Однако создание такой системы является сложной задачей. Наше исследование направлено на создание системы перевода с казахского языка на казахский язык жестов с учетом семантической составляющей, заключающейся в исключении неоднозначности слов вводимого предложения на этапе его морфологического анализа, исследование семантики жестового языка и его визуализацию. Мы исследовали возможность исключения омонимии с помощью разработки формализованного словаря лексических значений омонимов и многозначных слов. Данный словарь составлен на основе разработок исследователей в области лингвистики казахского языка, в частности, на основе толкового словаря и словарей омонимов, но имеет формализованный вид, понятный компьютеру и позволяющий проводить проверку выполнения условий для выбора необходимого лексического значения омонима или многозначного слова. Нами также исследована структура жестов казахского жестового языка, влияние изменения компонентов жестов на их семантику, запись структуры жестов в виде нотаций и использование данных нотаций для управления анимированным персонажем (аватаром) для правильной демонстрации жестов. Около 2000 жестов КЖЯ имеются на сайте surdo.kz, разработанного в рамках выполнения научного проекта в 2015-2018 годах. Представленный подход, позволяющий исключить неоднозначность слов на основе формализованного словаря лексических значений омонимов и многозначных слов, может быть применен и для других лингвистических задач. Принципы его построения могут быть использованы специалистами в области компьютерной лингвистики агглютинативных языков, а также создания подобных систем сурдоперевода для таких жестовых языков, как турецкий жестовый язык, татарский жестовый язык и других.

Bekassyl Karazhan¹

Suleyman Demirel University

THE LACK OF GAMIFICATION METHODS IN E-LEARNING

E-learning is rapidly growing as an essential part of our life due to the pandemic. The lack of involvement and motivation within students during lessons is the main weakness of distance learning. Due to engagement issues at online conversations, students often do not attend classes or tend to mute lessons on the hardware level. Ignoring these problems can cause a decline in the level of education and the emergence of untrained personnel. This article discusses problems of E-Learning such as the lack of motivation and involvement, then examines the need for research on gamification in education that would be one of the solutions to these problems. Also, it considers the method of using virtual reality in education as a possible solution. The article aims to analyze these issues and appropriate studies on this subject to identify the lack of proper research on gamification in education. The majority of the proposed researches were conducted at the pre-pandemic time. Therefore, this field requires researches to identify new methods of the learning process that would be applicable in the modern world of online education.

*Dinara Tursyn*¹

¹Suleyman Demirel University

COMPARATIVE ANALYSIS OF FACE RECOGNITION ALGORITHMS IN THE PROBLEM OF VISUAL IDENTIFICATION

The article is devoted to two approaches to face recognition implemented in the visual identification software package. The corresponding algorithms are described, flowcharts and fragments of their software implementation are given, and the results of their applicability are analyzed on the basis of the conducted research.

*Aizhan Myrzakul*¹

¹Nazarbayev University

CGHS BLACK HOLE/ARCX MOVING MIRROR CORRESPONDENCE

Often, exotic circumstances surround those places in nature where both gravitation and quantum theories are needed, i.e. the Big Bang and black hole singularities. According to Hawking, black holes can also emit energy and particles if quantum effects are taken into account near event horizons. In this work we study a correspondence between Callan-Giddings-Harvey-Strominger (CGHS) black hole and the exponentially accelerated moving mirror (Arcx). The significance of studying moving mirrors is that they are accelerated boundaries that create energy, particles, and entropy. They are simplified (1+1)-dimensional versions of the dynamical Casimir effect. Interesting in their own right, they also act as toy models for black hole evaporation. The equivalence between these two models, CGHS black hole and Arcx moving mirror, is seen from several matching quantities such as trajectory, particle spectrum, event horizon, and temperature. The new solution, CGHS mirror, is investigated in five different perspectives: dynamics, energy, particles, entropy, and quantum relativistic Larmor power & self-force.

*Akerke Alseitova*¹

¹Suleyman Demirel University

GAMIFICATION OF PROGRAMMING COURSE: CASE STUDY

The main aim of this project is to increase engagement and motivation of students. For this purpose programming course “Fundamentals of programming” at the University of Suleyman Demirel will be gamified. A web-site as content-management system will be created and some elements of game mechanics will be added. Students will be divided into groups to check the effect of gamification over the motivation and engagement. To get the needed results questioners and web-site activity of learners will be analyzed.

*Tolganay Salykbayeva*¹

¹Suleyman Demirel University

USING OF MOBILE APPLICATIONS BY PREGNANT WOMEN IN KAZAKHSTAN AND ITS IMPACT TO PREGNANCY

Women find themselves in difficult and dangerous situations, because they try and experience all sorts of recommendations or act in their own way, which leads to different outcomes: they can no longer get pregnant, infant mortality, have a negative impact on their own or on the health of the baby. Therefore, it is important to provide them with informational assistance and support during pregnancy. This study examines the impact of mobile apps on pregnancy. A survey was conducted among women and data were identified for different categories. The scope of the mobile application is focused on patients of medical organizations in the healthcare sector. The application is aimed at fast interaction and high-quality communication with the operators of medical centers. And also it provides reliable information for the population of the Republic of Kazakhstan in accordance with all the requirements and regulations. The "Healthy Mom" mobile application on Android OS is intended for all pregnant women (and who are planning) in the Republic of Kazakhstan.

*Serikov Sungat*¹

¹Kazakh National University after named al-Farabi)

ROLE MINING IN ROLE-BASED ACCESS CONTROL

Role mining tackles the problem of finding a role-based access control (RBAC) configuration, given an access-control matrix assigning users to access permissions as input. Most role mining approaches work by constructing a large set of candidate roles and use a greedy selection strategy to iteratively pick a small subset such that the differences between the resulting RBAC configuration and the access control matrix are minimized. In this paper, we advocate an alternative approach that recasts role mining as an inference problem rather than a lossy compression problem. Instead of using combinatorial algorithms to minimize the number of roles needed to represent the access-control matrix, we derive probabilistic models to learn the RBAC configuration that most likely underlies the given matrix.

*Taminul Islam*¹

¹Daffodil International University

SMART EDUCATION SYSTEM: A MODEL TO CREATE AN EFFECTIVE CLASSROOM ENVIRONMENT

This paper explores the effective classroom system based on artificial intelligence, facial recognition, and other smart systems with proper security. The current smart learning environment is very familiar and appreciable to all over the world. It has been a great challenge to implement with high accuracy over the years. Ensuring quality education is must needed for the 21'st century. This study discusses the potential impact of a smart education system and describes the effective and innovative way of learning. The study considered the smart attendance-taking system using facial recognition with a modern approach such as measuring body temperature so that students can

participate the hassle-free & highly secured attendance system and also measuring body temperature for avoiding coronavirus. The study also considers the smart attendance tracking system using messenger BOT where the student can track their attendance percentage at anywhere in any time. The idea is to develop an application also which will provide all the necessary information of a student according to the course where some innovative features will be present which can monitor student and teacher simultaneously. Finally, Questioning Question Teaching Method have considered in this proposed idea where student and teacher will interact with each other both in a virtual and physical classroom. The proposed system will bring a new innovation to the smart learning environment. By integrating these features in the proposed “Smart Education System – A model to create an Effective Classroom System”, students and teachers will be benefited more than before and we may contribute to improving the quality of education.

Zhumaniyaz Mamatnabiyev¹

¹Suleyman Demirel University

CURRICULUM DEVELOPMENT FOR INTERNET OF THINGS IN INDUSTRY AND CONSUMER APPLICATIONS

Nowadays, applications of the Internet of Things (IoT) are getting popular and the number of internet connecting devices are reaching their pick. IoT courses and specializations that are taught in educational institutes must meet the requirements and needs of the industry and labor market. Issues arise when students are getting courses online where there is no offline laboratory and lack of enough practice. Another problem is traditional education that universities prefer. Thus, it may not attract IoT companies, as students do not have enough professional skills. In the proposed work, curriculum for IoT for industry and consumer applications is developed for both online and in-campus learning approaches, and laboratories with appropriate tools and devices are implemented. The IoT courses are prepared for different degrees of educational programs (BSc, MSc, PhD), research and development. Hot domains of IoT applications are covered such as blockchain, smart city, agriculture, smart grid, healthcare and wearable devices. The emerging curriculum is adapted for the needs of Kazakhstani and Asian markets and industry.

Уалишева Тоты¹

¹Сулейман Демирел Университеті

МАТЕМАТИКАНЫ ОҚЫТУДАҒЫ ТЕХНОЛОГИЯ: МЕМЛЕКЕТТІК МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ТЕХНОЛОГИЯ КӨМЕГІМЕН ОҚЫТУҒА КӨЗҚАРАСЫ

21 ғасырды технологияларсыз елестету мүмкін емес. Дәл қазіргі пандемия жағдайында, онлайн оқыту таңқаларлық нәрсе емес екені бәріне мәлім. Қазақстан аймағында 2020 жылдың 16 наурызынан бастап мемлекеттік мектептер қашықтықтан оқыту режиміне көшті. Осы орайда цифрлық технология көмегімен оқыту өте актуалды тақырып. Сондықтан, математиканы цифрлық технологиялар арқылы оқытудың тарихына және осы саланы зерттеген көптеген ізденушілердің талдауларына сүйеніп, тұжырымдар жасалды. Мақалада цифрлық технологияларды қолданып оқыту барысына мемлекеттік мектеп мұғалімдерінің көзқарасы қарастырылған. Цифрлық технологиялар арқылы математиканы оқытудың түрлері және мұғалімдердің технология

мүмкіндіктерімен қаншалықты таныс екені қарастырылды. Технологиялардың мүмкіндіктері шексіз, алайда, осы технологияларды қолдану мұғалімге әрқашан тиімді ме және өз сабақтарында мұғалімдер технологияларды қаншалықты тиімді пайдалана алады? Соның ішінде мұғалімдер алдында туындайтын қиыншылықтар мен цифрлық оқытудың артықшылықтарын ұсынамын. Бұл мақалада сауалнама құралы қолданылды, соның барысында көптеген Қазақстан орта мектеп мұғалімдерінің цифрлық оқытуға оң көзқараста екені және пандемия кезеңі басталғаннан бері мұғалімдердің технологияларды қолдану барысында біраз профессионалдық түрде дамығанын көре аламыз. Сауалнама жауаптарын талдай отырып, мұғалімдердің технология қолдануда біліктілігі жоғары екенін және технологияларды өз сабақтарында белсенді қолданатыны көрсетілді. Түйінді сөздер: цифрлық технологиялар, пандемия, мұғалімдердің көзқарасы, математиканы оқыту, математика сыныбы.

Жакилова Сауле¹

¹Сулейман Демирел Университеті

МЕКТЕП ГЕОМЕТРИЯ КУРСЫНДАҒЫ СТЕРЕОМЕТРИЯЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ШЫҒАРУДЫ ҮЙРЕТУДІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мақалада мектеп оқушыларына стереометрия бөліміндегі қиындық туғызатын: сызбаны салу, теориялық материалды сұрыптау, арасынан қажетті теориялық ақпаратты іріктеп алу және пайдалану жағдайлары «Айналу денелері» тақырыбын оқыту барысында зерттелген. Осы кемшіліктерді жоюға септігін тигізетін, оған қоса, білім алушының кеңістікте елестету қабілетін жетілдіруге қол ұшын созатын оқыту технологиялары қарастырылған. Берілген бағдарламалардың ұтымды тұстары, артықшылықтары және кемшіліктері көрсетілген. Тақырыбына қатысты фигуралар, олардың ерекшеліктері, анықтамалары мен планиметрия курсымен байланысы және осьтік кималар ұғымдарын енгізу нәтижелі жүргізу үшін әдістемелік нұсқаулық берілген.

Тұрдықылыш Асхат¹

¹Актюбинский региональный университет им. К. Жубанова

НЕЙРОСЕТЕВОЙ ПОДХОД К СЖАТИЮ ИЗОБРАЖЕНИЙ

На сегодняшний день, учитывая текущие темпы роста объема информации, хранящейся на жестких дисках, которые передаются через Интернет, делают проблему создание эффективных алгоритмов и методов для сжатия данных одной из наиболее актуальных задач, которые решаются информационно-вычислительными системами. Сжатие данных способствует экономии ресурсов памяти, требуемых для хранения, либо сокращению трафика при их передаче. В докладе рассматривается задача по сжатию изображения с применением архитектуры нейронных сетей автоэнкодера. В результате работы была построена архитектура автоэнкодера с применением сверточных слоев, которая дает положительные результаты в решении поставленной задачи.

Feruz Saidenov¹

¹Suleyman Demirel University

PROBLEMS IN SOLVING TRIGONOMETRIC EQUATIONS

The aim of the study is to determine the abilities of 11th grade students of trigonometric equations. The study used thematic analysis, one of the descriptive methods. Questions were prepared consisting of examples of trigonometry, including solutions to trigonometric equations. Data collection tools were applied to a randomly selected 20 students, an education center. Descriptive analysis was used to analyze the data. According to the results, it was determined that some of the students participating in the study had problems using basic trigonometric formulas, trigonometric identities and trigonometric equations. In addition, it is clear that the ability of students to decipher problem forms and application of factorization in the form of trigonometric quadratic equations is at a low level. It was found that students fail to correctly and adequately use their skills in solving trigonometric equations.

Arailym Turlybekova¹

¹Kazakh National University after named al-Farabi

THE SYSTEM OF AUTHENTICATION AND IDENTIFICATION OF THE PERSON USING THE METHOD OF VOICE BIOMETRICS

The aim of the research is to develop software for identifying voice messages in order to further study the methods of biometric authentication of users of secure systems. The system uses the voice of people to verify the identity of the persons who have registered in the system. Verification and authentication of people was carried out by matching the voice of one to one of the various individuals who were enrolled, and the voices of the alleged impostors in the system. So the whole system involves extracting a feature vector from a recorded voice, simulating the features, and comparing the voices collected for verification to determine the identity of the person in the system.

Altynay Zhanabekova¹

¹Kazakh National University after named Al-Farabi

MONITORING THE PATIENT'S HEART RATE AND TEMPERATURE

Atrial fibrillation (AF) is one of the most common types of disorders of the cardiovascular system, leading to ischemia of the vessels of the heart and brain. The prevalence of AF in the population increases with age: 0.5 % at the age of 50-59 and more than 9% in 80-89 year olds. Currently, there are various methods of diagnosing AF, such as electrocardiography, echocardiography. The most widely used method in clinical practice is daily or multi-day Holter monitoring (HM), the results of which are used to develop treatment tactics and summarize the therapeutic means of AF. However, there is often a need for remote real-time monitoring of the health status of patients who are outside the medical institution and continue to be periodically monitored by a doctor in order to receive emergency medical care in case of exacerbation of the disease to treat such patients, the attending physician must have detailed information about the current state of the patient,

the dynamics of changes in the patient's condition during long-term monitoring. in case of frequent recurrence of critical conditions in the patient, the doctor must make a decision on the provision of emergency medical care. Development of a method and a wearable system for long-term remote monitoring of the patient's heart rate outside the medical institution for the detection and alarm of AF episodes.

Tilek Zhumabek¹

¹Nazarbayev University

LIGHT TRAPPING BY ARBITRARILY THIN CAVITIES

Simple plasmonic multilayers are found to perfectly trap electromagnetic waves around specific incidence directions, regardless of the sample thickness. Such a counterintuitive feature is acquired via increasing unboundedly the effective path length of the ray into the film with proper tilt of the optical axis. The obtained optimal setups support wide-band operation while being substantially robust with respect to fabrication defects. Accordingly, the reported designs may exceptionally serve a range of objectives, from photovoltaic conversion and sensing to light modulation and detection, as parts of photonic devices requiring high efficiency combined with compact packaging.

Sultan Abylkairov¹

¹Nazarbayev University

PARTIALLY CONSTRAINED INTERNAL LINEAR COMBINATION: A METHOD FOR LOW-NOISE CMB FOREGROUND MITIGATION

Internal linear combination (ILC) methods are some of the most widely used multifrequency cleaning techniques employed in cosmic microwave background (CMB) data analysis. These methods reduce foregrounds by minimizing the total variance in the coadded map (subject to a signal-preservation constraint), although often significant foreground residuals or biases remain. A modification to the ILC method is the constrained ILC, which explicitly nulls certain foreground components; however, this foreground nulling often comes at a high price for ground-based CMB datasets, with the map noise increasing significantly on small scales. In this paper we explore a new method, the partially constrained ILC, which allows us to optimize the tradeoff between foreground bias and variance in ILC methods. In particular, this method allows us to minimize the variance subject to an inequality constraint requiring that the constrained foregrounds are reduced by at least a fixed factor, which can be chosen based on the foreground sensitivity of the intended application. We test our method on simulated sky maps for a Simons Observatory–like experiment; we find that for cleaning thermal Sunyaev-Zel'dovich contamination at $\ell \in [3000, 4800]$, if a small thermal Sunyaev-Zel'dovich residual of 20% of the standard ILC residual can be tolerated, the variance of the CMB temperature map is reduced by at least 50% over the constrained ILC value. We also demonstrate an application of this method to reduce noise in CMB lensing reconstruction.

Aday Zylika¹

¹International IT University

КОНЦЕПЦИЯ И АНАЛИЗ ЭЛЕКТРОННОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА ДЛЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Потоки данных, поступающие из разных доменов, вносят свой вклад в зарождающуюся парадигмой больших данных. Преимущества электронного правительства многочисленны, и ученые продолжают оценивать его влияние на ряд областей государственного управления и политики. Электронное правительство может расширить демократию за счет поддержки демократического процесса. В следствии, это повысит прозрачность и ответственность правительства. А также, преимущества включают повышение административной эффективности, реакцию правительства, увеличение государственное доверие и снижение коррупции. Хотя он беспокоен тем, что это может усилить существующие структурного неравенства, электронное правительство может также мобилизовать и дать голос тем, кто обычно недостаточно представлены в процессе принятия решений. У электронного правительства есть потенциальный гражданин участие в решении проблемы зла и тем самым создает партнерские отношения между гражданами и их правительства. То есть электронное правительство больше не ориентировано в основном на использование информации и коммуникационные технологии для предоставления информации и ожидания, а также получения информации сделает граждан более активными. Это может быть прекрасной возможностью для исследователя больших данных среди огромного количества и массива данных. Как мы видим в предыдущем содержании этого документа, в последние годы появляются новые технологии для больших данных, и можно найти несколько попыток предложений по предварительной обработке данных, адаптированных для их использования. В результате были исследованы принципы, поскольку развитие информационных и коммуникационных технологий позволило взаимодействия и диалога граждан в электронном правительстве. От обнаруживая ассоциации, анализируя закономерности и прогнозируя тенденции в данных, большие данные имеют потенциал изменить наше общество и улучшить качество нашей жизни.

Marina Ateybekova¹

¹Suleyman Demirel University

COUNTERINTUITIVE QUESTIONS IN SCIENCE AND MATH

Nowadays intuition continues to be of great interest to mathematics and science educators. The use of counterintuitive questions in math lessons is one way to captivate, interest, motivate, and stimulate intellectual development of teenage students. Additional benefits to students include opportunities for: metacognition, critical thinking, discovery learning, connections to real-life applications and history. These questions make students aware of the inadequacies of their own thinking by exposing them to situations whose outcomes are inconsistent with what they would expect. We hope that by using such problems in the classroom, teachers will increase students' interest in mathematics. The purpose of this article was to develop a theoretical model for the use of counterintuitive examples in mathematics at the school students.

*Smagul Ospan*¹

¹Suleyman Demirel University)

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE THREE STATE-OF-THE-ART TRANSFORMER-BASED

Today everyone can clearly see that amount of information on the internet growth rapidly. Thus, there is become a need on its clear and cost-effective summarization. Big Tech companies like Facebook, Google, and Microsoft understood the importance of automatic summarization technologies, and not long ago published their results called BART, PEGASUS and ProphetNet respectively. This works showed the best results on various datasets with different sizes. The main idea behind this paper is to compare and analyze those models in terms of speed, accuracy, accessibility and other characteristics. In the next work, the results of the research are planned to be interpreted on Russian and Kazakh language datasets.

*Aisulu Orynbassar*¹

¹Al-Farabi Kazakh National University

VALIDATION OF HONEY WITH MASS SPECTROMETRY METHOD

The main goal of our work is to find and continue to use an eco-friendly, fast and cost-effective method for determining adulterated honey. In our work, we chose solid-phase microextraction combined with chromatography-mass spectrometry (TFME/GC-MS). Chromatography-mass spectrometry is an analytical method based on a combination of the capabilities of a chromatograph and a mass spectrometer, used for the quantitative and qualitative determination of individual components in complex mixtures. Passing through the chromatograph, the sample is divided into components, and the mass spectrometer is responsible for their identification and analysis. And solid-phase microextraction, when working with volatile substances, the fiber is transferred to the gas chromatograph evaporator and chromatographic separation and analysis is performed due to thermal desorption of analytes. Solid-phase microextraction is easily automated with a sampler and can also be performed manually.

*Жанабергенова Динара*¹

¹Казахский Национальный Университет имени аль-Фараби

МОРФОЛОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ И СТЕММИНГ ДРЕВНЕТЮРКСКОГО ЯЗЫКА

Древнетюркский язык является основой всех современных тюркских языков. Его изучение очень важно для тюркских народов, говорящих на современных тюркских языках. Это важно, как с исторической точки зрения, так и для изучения современных проблем нейронного машинного перевода, вопросов лингвистической дистанции современных тюркских языков от их прародителей. В данной статье предлагается разработка вычислительной модели морфологии древнетюркского языка на основе CSE-модели (Complete Set of Endings) морфологии и изучение алгоритма стемминга текстов древнетюркского языка, которая в дальнейшем будет использована для нейромашинного перевода древнетюркского языка на современные тюркские языки.

Поскольку большинство современных тюркских языков, за исключением турецкого, являются языками с низким уровнем ресурсов, разработка вычислительных моделей морфологии, разработка моделей, алгоритмов и программного обеспечения для обработки тюркских языков актуальны. Новым вкладом в эту работу является построение вычислительной CSE-модели древнетюркского языка, изучение происхождения слов и стемминга текстов древнетюркского языка. Для выполнения алгоритма стемминга был проведен полный набор окончаний и получены возможные допустимые типы именных и глагольных окончаний слов с помощью комбинаторного подхода, основанного на семантическом соответствии и гармонии слогов. Полученные экспериментальные результаты стемминга текстов древнетюркского языка с использованием построенной вычислительной CSE-модели показывают в среднем точность 94%.

Ibrakhimova Tokzhan¹, Gulshat Duisenova²

^{1,2}Suleyman Demirel University

INTEGRATED EDUCATION IN MATH AND COMPUTER SCIENCE

The given article deals with the essence of the integrated lessons and their value in the modern educational process. The necessity to conduct the integrated lessons is shown on the basis of concrete examples. Characteristics of the structure of the integrated lessons are revealed in the article. In today's information society, the ability to use modern information technology is equivalent to the necessary reading and writing skills for every member of society. Accordingly, the key task is the formation of the information culture of students, that is, to teach them to effectively use information in everyday life, developing the skills of searching, analyzing, processing, storing and disseminating information. This article shows the benefits of using integrated lessons. In addition to engaging students in an appropriate curriculum, encouraging students to discover the connections between mathematics and science helps show students why learning mathematics is valuable. Opportunities for the comprehensive teaching of mathematics and computer science were identified. Keywords: integration, lessons, training, informatics and mathematics.

Dinara Alibekova¹

¹Suleyman Demirel University

THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF A CONCEPT OF SPACE GEOMETRY OF STUDENTS IN 5-6 GRADES WHILE STUDYING THE PRINCIPLES OF GEOMETRY

The high school math program points out the importance of developing students spatial representations, imagination, and creative thinking. It emphasizes the need to explain to students, using concrete examples, the uniqueness of the reflection of the laws of reality by mathematics, the peculiarities of the application of mathematics to the study of the real world, the importance of the formation of skills and abilities necessary in life and in the workplace. A qualitative study of geometry as a science "about spatial forms and spatial relations of the real world" is not possible without a well-developed spatial imagination and a significant stock of spatial representations. The ability to

mentally imagine and perform the necessary operations on geometric images is necessary not only for the assimilation of theoretical information from geometry, but also for practical activity in many fields of science, technology and production. The article describes the methods for the formation and development of concept of Space geometry of students of grades 5-6 while studying the principles of geometry, based on a system of expediently selected exercises. There are eight basic techniques that can help to understand and to construct the main formation of Space Geometry and the methods for its implementation in the study of mathematics of students of 5-6 grades. Also there are given special tasks which can be used while studying the bases of space geometry at 5-6 grades.

Uderbayeva Kyrmyzy¹

¹Suleyman Demirel University

AN IMPORTANT ROLE OF SOLVING NON-STANDARD PROBLEMS IN DEVELOPING LOGICAL THINKING

One of the features of education at the present stage is to increase attention to the student. In the conditions of the modern education system, the problem of identifying and developing combinatorial-logical thinking is of particular relevance. The article examines how logical thinking helps a high school graduate to learn to see the problem in the reality around him, to be able to make appropriate decisions, to acquire new knowledge and apply it in practice, to be able to navigate the world of modern professions and strive to improve their skills. At the moment, a person should not only be able to remember, but also be able to analyze, compare, abstract, and also make the right conclusions based on the choice of the necessary information. This article shows what an important role mathematical education plays in this development, since the study of mathematics, namely the solution of non-standard problems, makes a significant contribution to the mental development of a person, since mathematics provides the most typical, clear and simple examples of thought techniques that are of exceptional importance for everyone. And no other academic discipline can compare with it in this respect.

Zhassur Batyrov¹

¹Suleyman Demirel University

THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF FUNCTIONAL LITERACY OF SCHOOLCHILDREN

The article considers the issues of the formation of functional literacy of schoolchildren and ways of increasing students' functional literacy that is seen as an indicator of mastering the competencies required in education. This article also discusses the current level of functional literacy of students and the causes and consequences of this issue. Also, this article analyzes domestic and foreign experience and conceptual ideas in the formation of functional literacy of students, which determines the practical and theoretical aspects of the study, and provides methodological recommendations. This article also discusses the results of international research conducted in the framework of TIMMS and the International Student Assessment Program PISA in mathematics and science and identifies the factors that shape the functional literacy of students. In addition, a questionnaire was used to determine the role of mathematics teachers in the formation of functional literacy. When analyzing the answers to the questionnaire, several advantages and disadvantages were identified.

Nowadays, as the level of development of society is growing from year to year, high demands are placed on human life, level of development, and general culture. The processes and phenomena that take place in real life create the need for broad thinking and analysis,

the ability to think deeply. That is why functional literacy plays a very important role, both in everyday life and in school. Functional literacy means that students must be able to relate everyday phenomena and processes to the knowledge they receive at school, and at the same time be able to combine knowledge with life. Moreover, upon graduation from high school, students must have the following competencies: Management (problem-solving skills); Information (ability to self-cognitive activity or lifelong learning); Communication (ability to communicate orally, in writing, and effectively); Social (ability to interact socially); Personality (self-realization, self-improvement, life, and professional self-determination, ability to be resilient); Citizenship (the ability to feel responsible for their homeland based on consciousness and cultural identity); Technological (ability to use technology at the level of effective use, including scientific, digital technologies).

Dametken Marat¹

¹Suleyman Demirel University

SCHOOLCHILDREN'S INTELLECTUAL CAPABILITIES BEHIND THE ORGANIZATION OF EXTRACURRICULAR WORK IN MATHEMATICS

The article describes the importance of considering the intellectual abilities of students in the organization of extracurricular activities in mathematics. In the process of making changes or updates to the curriculum in schools, there are often obstacles to the child's adaptation. At the root of these barriers is the lack of intellectual capabilities of children of all ages in the development of the program. At the same time, it is based on the valuable scientific work on the subject mentioned, which has been published in the Soviet Union from 1954 to 1974 and has addressed many issues in the field of education.

Aziza Saidualiyeva¹

¹Suleyman Demirel University

INVOLVING YOUNG PEOPLE IN SECONDARY SCHOOL: INCREASING INTEREST IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

The article considers the reasons for the decline in the level of students' interest in learning a foreign language. The relevance of this article lies in the problem of modern youth - low interest and lack of demand for educational activities during the educational process. The aim of the work is to increase the interest of students in learning a foreign language. Training works best when young people can focus deeply on several things at the same time; when they see a clear goal in the learning activities; and when they play an active role, they jointly design, interpret, apply, understand and connect. To successfully engage young people in education, students must be able to do more than just be participants. Young people need to be active and develop critical thinking. Research methods: comparison and search of materials, analysis, and study of thematic literature.

Smatulla Nurzhamal¹

¹Suleyman Demirel University

THE ROLE OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

The article attempts to make its contribution towards a better understanding of Emotional Intelligence and its role in teaching English as a second language in the Kazakhstani context of teaching the second language. The attempt is made to analyze the relationship between Emotional Intelligence and English language teaching in the process of teaching a foreign language and particularly to highlight the importance of EI in the performance of the second language teachers. The article suggests a systematic review of the scientific literature related to incorporating EI into the process of foreign language teaching. Additionally, the study can help to understand the underlying causes of teachers' Emotional Intelligence and its effect in working with pupils in second language teaching.

Chernysheva Anastasiya¹

¹Karaganda Buketov University

ICT TO ENHANCE PRODUCTIVE SKILLS AT ENGLISH LESSONS

The article considers two kinds of skills: speaking and writing through using ICT. The development of these skills means to teach to produce language. In the current time of globalization, teachers have the great opportunity to teach how to communicate with the help of information and communication technologies. The aim of research is to prove the effectiveness of ICT in teaching English and to learn the opportunities of different online resources. The use of new information and communication technologies in teaching foreign language is one of the most important aspects of improving and optimizing the educational process, enriching methodological tools and techniques, allowing a variety of forms of work, and making the process of teaching a foreign language interesting for students. Such resources as: liveworksheets, padlet, pronouncelive, quizlet, bookcreator, can be effectively used in educational process and increase learner's motivation and results of different levels. The proper usage of ICT tools in the educational process has an unambiguously positive impact on foreign language learning outcomes. Teachers, students, and technology must become strong partners, and effectively influence learning.

Adema Azbayeva¹

¹Suleyman Demirel University

SPEAKING ACQUISITION STRATEGIES EMPLOYED BY SENIOR EFL STUDENTS OF SECONDARY SCHOOLS

This study was conducted to identify speaking acquisition strategies employed by senior EFL students of secondary schools in overcoming speaking difficulties and their effect on students' speaking performance. It is supposed, that appropriate speaking acquisition strategies employed by EFL students appear to be one of the essential aspects in developing speaking proficiency. The study used qualitative approach in exploring the speaking strategies used by EFL students; furthermore, the research findings revealed the major speaking strategies utilized by EFL students and the effect of these strategies on students' speaking performance. To qualitatively reveal the most successful

speaking acquisition strategies to overcome speaking difficulties and to explore the effect of these strategies on EFL students' speaking performance, a representative sample of 30 EFL senior students of secondary school were interviewed. Based on the conducted interview results, it was discovered that EFL students mostly apply cognitive and communication strategies and the findings demonstrated that these strategies effectively influence on students speaking skills. According to the results of interview, it can be summarized that EFL students have their strategies in overcoming the difficulties in speaking skills. Most of the students attend English language courses to improve speaking abilities, try to memorize new English words. The vocabulary accuracy is essential to understand speaking context, sufficiency of vocabulary repertoire encourages EFL students to speak in the target language and to understand other people. Moreover, the students also believe that sufficient speaking practice strengthens their speaking proficiency, the other respondents highlighted that watching, reading and listening authentic materials helped them to overcome speaking difficulties and progressed their speaking skills.

Khondaker Sayed Ahmed¹

¹Jahangirnagar University

DATA DRIVEN DECISION MAKING SYSTEM ON EDUCATION AT BANGLADESH

Many students in the subcontinent commit suicide because of their poor academic performance and here we can't use the right skill set in the right place, our social system imposes certain choices on us, from which comes frustration, inability to work as he or she wants to do. We all have a domain to do good or a choice, but 95% of people don't know what it is, because our parents or teachers who are the decision-makers in most of our cases don't have proper data, they or we make decisions based on emotions. And that is the problem. The main purpose of this research is to establish a scientific model through which a child's academic information can be preserved from an early age and decisions can be taken from its analysis. This will not be a waste of skill set, it will reduce social and job-centric depression, it is possible to reduce the tendency to commit suicide, above all it is possible to make some positive contribution to the socio-economic.

Anar Baizhanova¹

¹M. Narikbayev KAZGUU University

COMPARISON OF TEACHING ENGLISH IN KAZAKHSTAN AND THE NETHERLANDS ON THE BASIS OF COMPARING DIFFERENCES BETWEEN WORD ORDER IN STUDENTS' MOTHER TONGUE

The given article is devoted to considering difficulties in teaching the English word order in higher educational institutions caused by interference of students' mother tongue on the basis of comparing the influence of different grammatical systems of source languages on acquisition of a target language. The research begins with analysis of peculiarities of word order in three languages belonging to different language groups and language families (Kazakh, Dutch and English) aiming to compare their impact on mistakes students in Kazakhstan and the Netherlands may make while learning English as a foreign language. In addition, the author comes up with several tips to teach word order in a sentence for English language teachers in Kazakhstani higher institutions.

Nazgul Bayetova¹

¹Florida International University

POST-SOVIET ERA NEOLIBERALISM AND PRIVATIZATION IN KAZAKHSTAN'S HIGHER EDUCATION SYSTEM

By applying grounded theory as a methodological tool and using higher education policy documents and the speeches of the former president of the Republic of Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev (1991-2019), I examined the changes that occurred in higher education system in Kazakhstan based on neoliberalism. Kazakhstan has transition to higher education policies based upon core neoliberal ideas, such as privatization, meritocracy, individualism, self-reliance, and competition. However, neoliberal policies in Kazakhstan has been influenced by the local political and governance system. Specifically, as it was found, the first president of the Republic of Kazakhstan has maintained a crucial position in shaping the contemporary higher education policies. With Nazarbayev's initiative, significant educational projects that meet core neoliberal ideas have been introduced and financially and politically prioritized despite the lack of evidence of their effectiveness. The analysis of the policy documents has revealed that higher education policy changes were informed by autocratic and leader-centric neoliberal system.

Moldir Yelibay¹

¹Eotvos Lorand University

AN ANALYSIS OF PIAAC SURVEY ON KAZAKHSTAN - GENDER, LEADERSHIP, EDUCATION AND SKILLS

This paper aims to analyse factors predicting who will occupy leadership positions in Kazakhstan, by exploring variables such as gender, skills, level of education, and family background. The skills that are referred to in this study are competencies assessed in the PIAAC survey of Kazakhstan from 2017. The author will estimate a model whether holding leadership occupations depend on gender, family background and skills, such as numeracy, literacy and the use of ICT at workplaces. In summary, a research perspective that focuses on skills in terms of what people do in work contexts can expand conclusions drawn about leadership. Research results indicate that strategic thinking which result in literacy, numeracy and ICT skills are important for leadership. The study supports existing Western research on gender, leadership, education and skills with an analysis of big data. This empirical research adds findings to the existing data from the Central Asian context, particularly to the sector of gender studies, leadership and education.

Idayatulla Adikhanov¹

¹Nazarbayev University

SCHOOL TECHNOLOGY LEADERSHIP PRACTICES

School leadership can positively lead and influence teachers' actions to better implement innovative changes and is considered as the most critical factor in the successful integration of technology in teaching and learning. Multiple studies have started to contribute to the

newly emerging field of school technology leadership and outline its significance. However, it is necessary to take further steps in uncovering many aspects of this field, particularly, focusing on the connection between leadership practices and teachers' technology integration as well as enriching empirical data overall based on both quantitative and qualitative methodological approaches.

Considering the lack of mixed-methods studies in the area of school technology leadership, the current overarching research question framed within the context of 'how' is concerned with unknown aspects of principals' technology leadership with regard to teachers' technology integration and aims to provide information within both numerical and narrative forms. The mixed-methods explanatory sequential design is understood to have a greater possibility of identifying different patterns of association and to reveal more qualitative information or elaborate on the explanation of possible causal relationships between the principals' technology leadership practices dimensions and the teachers' technology integration processes.

It is hoped that the results of this mixed methods research will support the creation of a set of technology leadership best practices with regard to teachers' technology integration, as well as address the need for empirical data grounded in a non-western context, particularly within Kazakhstani schools, thus adding to the knowledge base of research both internationally and locally. The research results will be beneficial for researchers, policy-makers and school leaders to conduct their future projects in the educational technology field.

Keywords: school technology leadership practices, teachers' technology integration, ICT integration,

Kyrmzy Uderbayeva¹

¹Suleyman Demirel University

AN IMPORTANT ROLE OF SOLVING NON-STANDARD PROBLEMS IN DEVELOPING LOGICAL THINKING

One of the features of education at the present stage is to increase attention to the student. In the conditions of the modern education system, the problem of identifying and developing combinatorial-logical thinking is of particular relevance. The article examines how logical thinking helps a high school graduate to learn to see the problem in the reality around him, to be able to make appropriate decisions, to acquire new knowledge and apply it in practice, to be able to navigate the world of modern professions and strive to improve their skills. At the moment, a person should not only be able to remember, but also be able to analyze, compare, abstract, and also make the right conclusions based on the choice of the necessary information. This article shows what an important role mathematical education plays in this development, since the study of mathematics, namely the solution of non-standard problems, makes a significant contribution to the mental development of a person, since mathematics provides the most typical, clear and simple examples of thought techniques that are of exceptional importance for everyone. And no other academic discipline can compare with it in this respect.

Khurshida Patullayeva¹

¹Suleyman Demirel University

LEARNING MATHEMATICS THROUGH REAL LIFE PROBLEMS

This article affords an overview of current research on realistic mathematics education, examines the parameters of word problems that correctly reflect everyday life. This study aimed to analyze the use of the context of everyday life in the teaching of mathematics in school. This article also discusses the theoretical basis of the intervention. It proposes theoretical reasons for choosing the theory of realistic mathematics education (RME) for use with students with low academic performance.

Минулин Арнольд¹

¹Astana International University

ПРОЕКТНЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ РАЗРАБОТКИ ВИДЕОИГР

Подходы к обучению, основанные на проблемном / проектном обучении (PBL) показывали, что это эффективно по многим профессиональным программам, которые напрямую связаны с будущей карьерой учащегося. Исследования показали, что студенты и ученики, работающие в контексте PBL, улучшают свои навыки по сравнению с теми кто, посещают занятия в традиционном формате. Несмотря на эти успехи, PBL нечасто рассматривается в учебных программах, связанных с информатикой. Проектное обучение это сложный процесс и мы находим его невероятно трудным для эффективного внедрения в школьную жизнь. Это особенно верно, если наши ученики интересуются чем-то менее академическим, например видеоиграми. Мы можем задаться вопросом, можно ли вообще связать видеоигры со «школьной» работой. На самом деле, видеоигры, являются одной из лучших областей для проектного обучения. В свою очередь такой подход может сделать обучение учащихся интересным и расширяющим кругозор.

Методология /подход - метод обучения для разработки видеоигр с использованием педагогического подхода PBL. Основная цель – сформировать основные компетенции, улучшить критическое мышление и навыки решения проблем, а также познакомить учеников с проектированием и разработкой видеоигр.

Выводы - метод PBL улучшил навыки учеников и расширил их знания как теоретически, так и практически в рамках области программирования. Благодаря интеграции PBL подхода в учебную программу можно было заметить более высокий уровень вовлеченности, повышение мотивации и развитие качественной работы со стороны учеников.

Ключевые слова: Эмпирическое обучение, Проблемное/проектное обучение, Разработка учебного плана, Разработка Игры

Taikumanova Mahabbat¹

¹Karaganda Buketov University

UPDATING THE PROFESSIONAL COMPETENCIES OF A TEACHER IN REFRESHER COURSES

The relevance of the study is determined by the acute lack of additional advanced training for teachers, which has found its niche in the education process in Kazakhstan and in the world as a whole. Based on the needs of the market, additional education is rapidly developing in the form of advanced training courses, which is moving into the mode of a remote and mobile system in the field of educational services. The advantages of this system of additional education are its mobility, convenient search, as well as taking into account the changing needs for qualified personnel, the implementation of the actualized needs of the teacher's personality. Additional education is turning into one of the leading forms of teacher development in the scientific field of knowledge, as well as expanding the skills of high-quality presentation of material. The importance of this area is especially visible in the context of new, established worldwide pedagogical ideas - education throughout life, which should become the basis of the modern interpretation of additional education. The transformation of final education into continuous education, which has become a trend, requires a rethinking of the goals and purpose of additional education as the main one in the context of expanding the skills of teachers.

Taking into account the personality-oriented model of education provides the necessary opportunity to “turn” the previously largely leveled system of advanced training with its “planned” regularity to the person and to consider additional education throughout life as a way of a meaningful form of a person's implementation of her significant projects. The widespread development of this direction is caused by the renewed needs of the person himself to prolong his education. The article provides an analysis of foreign educational systems, which makes it possible to identify the state and aspiration of its development in countries that are in more favorable socio-economic conditions, where educational trends are not veiled by acute socio-economic problems and therefore are manifested most clearly.

The need for scientific research is formed by the lag in the development of theoretical and methodological foundations of additional education from the real practice of its implementation and implementation in the general process. Continuity of education can be ensured, first of all, by additional education, which turns into one of the main forms of social activity and the most important sphere of society's activity - this lever is advanced training courses. The reliability of the results obtained was ensured by a holistic, systematic approach to solving the assigned tasks and problems, the methodological validity of scientific provisions, an analysis of the comparison of domestic and international experience and practice of additional education, interpretation of the results, taking into account the chosen methods, as well as personal participation in the creation and management of the center of additional education. The result of the research was a project created by us, which carries a variety of directions for conducting pedagogical and professional activities. The main distinguishing aspect is the conduct of courses based on practical recommendations and examples, deciphering and analysis of teaching methods, support and assistance at the end of the courses. Learning is always accompanied by the activation of past experience in a new situation, and the subjectivity of perception is determined by the student's personal characteristics. For an adult listener, the orientation of teaching changes from a subject to a problem orientation. There is a need to apply new aspects, methods and techniques in teaching. Therefore, from our point of view, the problem of perception of lifelong learning in the form of refresher courses, as an impetus to improve the teacher and the pedagogical model as a whole, is of particular importance.

Мира Канбакова¹

¹Karaganda Buketov University

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ КАК ЗНАЧИМОЕ КАЧЕСТВО УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Сегодня понятие “компетенция” является чрезвычайно важным и актуальным в условиях современного высшего образования. Огромное количество научных исследований студентов-бакалавров и магистрантов посвящено изучению данного понятия, и не только из нашей страны, но и стран дальнего и ближнего зарубежья. За последние несколько лет накоплен большой пласт научных работ по выявлению понимания этого понятия у студентов бакалавриата и магистратуры, основ развития компетенции у будущих педагогов. Основываясь на данных этих отчетов, мы пришли к выводу, что студенты довольно смутно и неточно понимают сущность понятий «компетенция» и «профессиональная компетенция», а также их значимости для дальнейшей педагогической деятельности. Потому необходима дальнейшая работа, в целях просвещения и обучения студентов. В данной статье характеризуются основы профессиональной компетенции педагога иностранного языка, а также даются обоснования в пользу важности данного понятия в педагогической деятельности. Проведен анализ научных работ зарубежных и отечественных исследователей в рамках темы. Цель данной статьи – проанализировать и раскрыть теоретические основы профессиональной компетенции с точки зрения ее значимости для будущего педагога иностранного языка.

Shiglanova Gulnur¹

¹Suleyman Demirel University

DIDACTIC FEATURES OF TEACHING MATHEMATICS IN UPDATED CONTENT

The purpose of the article is to identify and justify the didactic features of teaching mathematics in the updated content in the context of new social needs. Learning in an updated content leads to knowledge of all aspects of advanced technology. Teaching in the updated content introduced into the educational process of our country is a new program that can meet the needs of future generations in line with modern requirements. Today, quality education requires a wider use of new methods and technologies in the organization of students' work and teaching. There is a great opportunity to increase the interest and motivation of students in the lessons through the use of various methods and strategies of the updated educational content in the teaching of mathematics, to form their search and knowledge in effective teaching. This article shows the methods of organization and effective use of updated content in mathematics, examples of short-term plans.

Саймасай Гульнара¹

¹Suleyman Demirel University

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА SCRATCH АРҚЫЛЫ БАҒДАРЛАМАЛАУ ТІЛІН ҮЙРЕТУ

Мақала дамыған технология дәуірінде мұғалімнің білім берудегі рөлін қарастырады. Цифрлық технологияның білім беруде қолданылуы жағдайына анализ жасалады. Технология жетістіктерін білім беру ісінде қолдануда «ұлттық код», ұлттық сананың жаһандық білім мен технологияға ашықтығы» ұғымдарын негізге алады. Білім беру саласында цифрлық технологияны пайдалануда негізге алынатын факторларды анықтап көрсетеді. Мектеп оқушыларына ойын-жобасы түрінде Scratch ортасында бағдарламалауды үйретудің мүмкіндіктерін қарастырады. Ойын арқылы бағдарламалау тілін үйретуде негізге алынатын педагогикалық, психологиялық әдістемелер мен баланың ортасы, дүниетанымы факторларының ғылыми теориялық, тәжірибелік негіздері көрсетіледі. Scratch арқылы ойын жасауда «ұлттық код», «ұлттық сананың жаһандық білім мен технологияға ашықтығы» көзқарасы негізге алынған. Зерттеу жұмысы «шынашақ саусақтар бағдарламалау тілін жазсын» деген концепциямен жолға шығып, балаларға кішкене жастан бастап бағдарлама тілін үйретудің өзектілігі мәселесін шешуге бағытталады.

Тірек сөздер: Scratch, ойын тілі, қазақша ойын, ұлттық код, бағдарламалау.

Botagoz Begaidar¹

¹Suleyman Demirel University

SKILLS IN DEVELOPING STUDENTS' MATHEMATICAL LITERACY WITHIN THE FRAMEWORK OF PISA RESEARCH

The formation of skills in the use by schoolchildren in various life situations of subject knowledge from the field of mathematics is one of the fundamental principles-goals of the effectiveness of the educational process. The mathematical literacy of 15-year-old students has become one of the main directions of the international research PISA. The international PISA test does not measure the academic knowledge of students. The uniqueness of the international exam is determining the skills of students that will contribute to the success of a school graduate towards the full realization of himself as a person in adult life. The ability to reason logically and present arguments in honest and convincing ways is a skill that is becoming increasingly important in today's world. Evaluation technology of the PISA test in the direction of mathematical literacy tests are the ability of a given age category to use mathematical knowledge in situations that require logical approaches and mathematical intuition.

Kuralay Kurmanova¹

¹Suleyman Demirel University

DIVERGENT TASKS AS A TOOL TO FOR PROMOTING MATHEMATICAL CREATIVE THINKING

Cultivating mathematical creativity is essential in mathematics education. One of the techniques for developing mathematical creative thinking is the implementation of divergent tasks. Through studying the contemporary literature this paper looks at various approaches to the definition of the concept of a divergent thinking and divergent problems. This article considers the possibilities of development of creative thinking of students on mathematics lessons through the use of the divergent tasks. Properties and the main types of divergent mathematical problems are distinguished. In addition several examples of divergent problems of different types are presented.

Keywords: Creative thinking Divergent thinking Divergent tasks.

Meruyert Yendibay¹

¹Suleyman Demirel University

FORMATION OF CREATIVE LITERACY OF SCHOOLCHILDREN

This article is about methods of improving the creative literacy of schoolchildren. The article offers a number of methods to suit the interests of today's youth and adolescents. The article contains the use of social media in developing the creative literacy of schoolchildren. Moreover, the main attention was paid to the clubs of comprehensive development of students. Methods were studied on students of the "Bilim-Innovation" lyceum. We opened club "Uniqueens" with various departments: cooking, education, charity, debate, ukulele, and handicraft, which are functioning till now. We put students as the heads of departments of the club, to make them more social and to embody their ideas. We paid attention to develop student's creativeness, and made several activities. And during the survey, which is taken as the result of 5 months functioning, to know the impact of clubs on students, it was observed that it had a positive effect on students.

Zhenisbek Nakypbek¹

¹Suleyman Demirel University

METHODOLOGY FOR COMPILING PRACTICE-ORIENTED ASSIGNMENTS IN MATHEMATICS

It is no secret that today most educational institutions are gradually reorienting to the educational standards of the third generation. In this regard, there is a problem of training qualified specialists for the society, focusing on mathematics as a fundamental and popular science. The professional orientation of training allows us to consider mathematics, firstly, as a means by which you can design the process of profile-oriented training, and secondly, as a form of specific interdisciplinary relationship of general and professional knowledge. Based on this, the development of students' intellectual skills in designing and modeling mathematical models is considered particularly relevant at the present time. Therefore, a systematic approach to teaching mathematics on the basis of practice-oriented teaching, which has already

proved itself in the framework of experimental application and in elective classes in mathematics, is becoming particularly relevant today. Types of practice-oriented tasks in mathematics:

- Analytical (goal definition and analysis);
- Organizational and preparatory (planning and organization of individual, group or collective work on the creation of objects, analysis and research of the properties of objects of labor);
- Evaluation and correction (to form an assessment of actions and to correct the process and results of activities, to conduct a small search for ways to improve activities).

Learning with practice-oriented tasks leads to a more solid assimilation of information, as associations with specific actions and events arise. Students get the opportunity to develop logical and associative thinking.

Қайнарбай Назерке¹

¹С. Демирел атындағы университеті

САЛУ ЕСЕПТЕРІНІҢ ШЕШУ ӘДІСТЕМЕСІ

Бұл мақалада салу есептері оқытуда кездесетін бірнеше қиындықтар қарастырылады. Мектеп математика, геометрия оқулықтарын салыстыра отырып, эксперимент нәтижесінде салу есептеріне жеткілікті деңгейде көңіл бөлінбейтінін байқаймыз. Салу есептерінің шығарылу жолы: талдау, зерттеу, салу, дәлелдеу бөлімдері толығымен ашылып, талданады. Нүктенің геометриялық орыны іздеу әдістері: талдау, дәлелдеу, зерттеу кезеңдеріне жеке – жеке тоқталып қарастырдым. Есеп шығару барысында әрбір кезеңді бөліп, қандай маңызға ие екенін көрсеттім. Жоғары математикалық деңгей, математиканы қоршаған ортамен байланыстырып, практиканы қолданғанда ғана жеткізуге болады. Осыған жауап беретін математиканың бір бөлігі, геометрия. Систематикалық математика курсын оқыған кезде салу есептерінсіз геометрияны елестету мүмкін емес. Себебі салу есептері студенттер мен оқушылардың математикалық ойлауын және ғылыми көзқарасын қалыптастырады. Дегенменде зерттеулер нәтижесін қарастыратын болсақ, университет студенттері және мектеп оқушылары арасында салу есептерін оқыту және жіті түсіну қиындық тудырады. Осы жердегі мәселенің бірі – практикалық бөлімже салу есептерін моделін құрастыру болып табылады. Менің ойымша бұл жерде осы қиындықтар туындау себептері, біріншіден салу есептерін негізінен қиын деңгейлі есептер болып табылады. Екіншіден, мектеп математика мұғалімдерінің, университет оқытушылар тарапынан салу есептеріне жеткілікті көңіл бөлінбеуі. Үшіншіден, салу есептерінің шешу жолымен жазылған әдістемеліктердің аз болуы. Бұның себептерінің бірі, мектеп оқулықтарында кей жерлері толық болмауы және көптеген оқыту әдістемесі бар. Бірақ оқушыларға түсінікті тиімді, білімін толықтыруға жеңіл әдіс – тәсіл таңдалмауы, геометрия пәніне арналған оқулықтардағы тапсырмалардың аталған тақырыпқа аз берілуі. Осыларды ескере отырып, мақалада салу есептерінің шешу жолын қарастырамын.

Түйін сөздер: салу есептері, нүктенің орнын табу, талдау, зерттеу, салу, дәлелдеу, логикалық ойлау, математикалық ойлау.

Аманқұлова Лаура¹

¹С. Демирел атындағы университеті

БОЛАШАҚ МАТЕМАТИКА МҰҒАЛІМДЕРІНЕ ОҚУШЫНЫҢ ЕСЕП ШЫҒАРУ БІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ТӘСІЛДЕРІ

Оқушылардың есеп шығару қабілеттері мен білігін қалыптастыру мектеп қабырғасынан бастап жүзеге асырылатын негізі мақсаттардың бірі. Мұғалімнің біліктілігі мен шеберлігі мектепте математиканы оқыту процесінің басты мәселесі. Педагогикалық шеберліктің негізі математиканы оқыту әдістемелеріін жетік меңгеруден бастау алады. Математиканы оқыту әдістерін жүйелі түрде табысты пайдалану үшін мұғалім оқытудың шарттары мен әдістері, сабақты ұйымдастыру сияқты педагогикалық біліктерді меңгеруі шарт. Мұғалімдердің оқушылардың есеп шығару барысында тек берілген сұрақтарға жауап іздеумен шектеліп қана қалмай, олардың есеп шығара алу білігін қалыптастыру мен дамытуы сапалы білім берудің негізі қағидалары болып табылады. Болашақ мұғалімдердің оқушыны есептерді шығаруға дайындау деңгейінің төмендігі математика мұғалімдерінің оқушының есеп шығару білігін қалыптастыруға дайындау қажеттілігі туындап отыр. Математикадан есептерді шығаруды оқытуға бағытталған ғылыми еңбектер мен жалпыға ортақ білім беру стандарттарына, математика пәнінен оқулықтарға шолу жасау арқылы қалыптастыру қажет біліктердің ерекшеліктеріне талдау жасау.

Даурен Толбасы¹

¹С. Демирел атындағы университеті

СЫЗЫҚТЫҚ ТЕҢДЕУЛЕР ЖҮЙЕСІН ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ

Ғылыми-техникалық прогреске байланысты, әсіресе білім беру саласында интернет-технологияларды пайдалану білім берудің жаңа мүмкіндіктерін айқындады. Қазіргі уақытта маңызды бағыттардың бірі қашықтан (онлайн) оқытуға негізделген жаңа тәсілдің пайда болуы болып табылады. Қашықтан білім беру жүйесі, әсіресе дамыған және индустриалды елдерде, көптеген жылдар бойы адамдарды әртүрлі жерлерде және әр уақытта сабаққа қатыспай-ақ оқыту әдісі ретінде қолданылып келеді. Білім берудің бұл түрі коронавирустық инфекцияның (Covid-19) таралуына байланысты карантин енгізу себептеріне байланысты әлемнің барлық елдеріндегі білім беру жүйесінде одан да өзекті бола түсті. Әрбір білім беру жүйесінде математиканы оқыту маңызды рөлге ие және ол үшін жақсы жағдай жасау, білім алушылардың математиканы оқуға ынталандыру маңызды екенін ескере отырып, қашықтықтан білім берудің ең тиімді әдістерін қолдану керек. Сондықтан, пәнді қашықтықтан оқытуды жоспарлау кезінде оның барлық деңгейлеріне сәйкес келетін және оның арнайы құрылымына негізделген білім беру әдістерін қолдану қажет. Бұл мақала сызықтық теңдеулер жүйесін қашықтан оқыту әдістерін зерттеуге арналған. Зерттеу барысында сызықтық теңдеулер жүйесін қашықтан оқыту әдістерін қолданушы Кентау «Білім-Инновация» лицейінің мұғалімдері және оқушыларының тәжірибесіне талдау жасалды.

Түйін сөздер: қашықтан оқыту, сызықтық теңдеулер, математика, әдістер.

Мерей Шеризат¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ОҚУШЫЛАРҒА ТЕҢСІЗДІКТЕР ЖҮЙЕСІН ОҚЫТУДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН МАҚСАТТАРЫ

Мектеп оқушыларды болашақта әртүрлі практикалық және теориялық мәселелерді шеше алатындай етіп дайындайды. Сондықтан, біз оқушыларға ойлау мен белсенділіктің жалпы әдістерін, кез-келген тапсырманы шешудің жалпы тәсілдерін қалыптастыруға тырысуымыз керек. Теңсіздікке қатысты материал мектеп математикасы бағдарламасының едәуір бөлігін құрайды. Математиканың әр түрлі салаларында маңызды қолданбалы есептерді шешуде теңсіздіктер қолданылады. Теңсіздіктер өздігінен зерттеуге қызығушылық тудырады, өйткені олардың көмегімен шындықты танудың маңызды міндеттері математикалық (символдық) тілде жазылады. «Теңсіздіктер» тақырыбы алгебра курсының барлық тақырыптарымен байланысты. Мысалы, теңсіздіктер функцияның қасиеттерін (монотондылық, шекаралылық, тұрақтылық интервалдарын табу және т.б.) зерттегенде, прогрессияға байланысты есептер шығарғанда, сонымен қатар математикалық модель құрастыру теңсіздікке немесе теңсіздіктер жүйесіне алып келетін сөздік есептерде қолданылады.

Түйінді сөздер: теңсіздіктер, практикалық және теориялық мәселелер, монотондылық, математикалық модель.

Kashkynbay Nurzhan¹

¹Suleyman Demirel University

MATH EDUCATION

The aim of this work is to promote the further development of active learning methods, using the research of world famous scientists of Kazakhstan. Active learning is the current teaching methodology today. We have only a few teachers in Kazakhstan who use it. Now is the time to educate educated youth, making active learning more interesting? Therefore, we hope that this project will be useful for our teachers. It is written on the basis of studies by well-known researchers about the use of active learning, the ability of students to think creatively, the degree of understanding of the lesson and other advantages.

Жүнісбекова Балауса¹

¹Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

БАҚ - ТӨТЕНШЕ ОҚИҒА КЕЗІНДЕ НЕГІЗГІ АҚПАРАТ КӨЗІ РЕТІНДЕ

Бұқаралық ақпарат құралдарының арқасында кез-келген төтенше оқиға немесе табиғи апат ақпараттық-коммуникациялық резонанс алады, бұл жаңалықтың хабарлау сипатына қарай апаттың салдарын күшейтеді немесе адамдарды депрессия, апатиядан қорғауға көмектеседі, яғни әлеуметтік салада психотерапияның бір түрін жүзеге асырады. Қазіргі кездегі бұқаралық ақпарат құралдары, баспасөз - қоғамға, экономикаға, саясатқа, эстетикаға белсенді әсер ететін нақты әлеуметтік-саяси фактор. Ол көзқарасты, талғамды, дүниетанымды анықтайды және қалыптастырады. Адамдар телеарналар ұсынатын әр түрлі

бағдарламаларды көреді. Табиғи және техногендік апаттар, түрлі масштабтағы оқиғалар сияқты экстремалды оқиғаларды қамтитын бағдарламалар ерекше орын алады. Бұқаралық ақпарат құралдарындағы төтенше оқиғалар туралы жаңалықтар ақпарат нарығының ең танымал мазмұны болып табылады. Соңғы онжылдықта телеарналарда, баспа және интернет БАҚ-та, радиода жаңалықтарды тезірек және сапалы дайындауға жағдай жасалды. Күн сайын ақпараттық жобалардың саны мен сапасы артып келеді, бұл ақпараттық өнімдердің өздерін де, тәжірибелерін де, оларды дайындау ерекшеліктерін де зерттеу өзектілігін дәлелдейді.

Абдиқаппар Меруерт¹

¹Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

ҰЛЫБРИТАНИЯДАҒЫ BBC UK ҚЫЗМЕТІНЕ ШОЛУ

Ұлыбританиядағы BBC UK - әлемдегі жетекші қоғамдық таратушы. Күн сайын Ұлыбританиядағы және әлемдегі миллиондаған адамдарға ақпарат беретін, білім беретін және көңіл көтеретін ерекше, әлемдік деңгейдегі бағдарламалар мен контент жасайды. Мақалада Ұлыбританиядағы BBC UK қызметі, оның құрамындағы арналар, радио және онлайн хабар тарату желілері жан-жақты талданады, соңғы жылдар бойынша статистика келтіріледі. Пандемия кезіндегі қызметі жайлы баяндалады. Amazonka, Google, Facebook, Netflix және Apple сияқты бәсекелестерден қалмау үшін 2021-2027 жылдарға арналған білім беру, ақпарат беру, көңіл көтеру мақсатындағы болашақ жоспары талқыланады. Соның ішінде ақпарат беру қызметі кеңінен қарастырылады. BBC-дің нарық қалыптастырушы ретіндегі рөлі зерттеліп, журналистік дәлдікті, тепе-теңдікті және бейтараптықты сақтауы қалай жүзеге асып жатқаны қарастырылады.

Сатыбалдина Сымбат¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ПАНДЕМИЯ КЕЗІНДЕГІ БЛОГЕРЛЕРДІҢ МЕДИАҒА ЖӘНЕ ЖУРНАЛИСТИКАҒА ӘСЕРІ

Бүгінде коронавирус пандемиясы өзекті тақырыптардың бірі. Пандемия кезінде қазақстандық медиада түрлі жаңалық пен өзгеріс болды. Сәйкесінше, Желіге ақпаратты, әсіресе коронавирус пандемиясы, вакцинация және тағы басқа мәселелерге байланысты мәліметті дұрыс тексермей, таратып жіберген блогерлер болды. Белгілі бір аудиториясы бар адам мәліметті тексермей таратып жіберуінің салдарынан Желі қолданушыларында мемлекетке, отандық журналистикаға деген аз да болсын сенімсіздік пайда болды. Әлі күнге дейін «коронавирусқа вакцина мемлекет ойындағысын істету мақсатында мәжбүрлі түрде жасалатын процесс» деген ойлар да қалыптасқан. Менің мақсатым ақпаратты тексермей, әсіресе пандемия жағдайында Желіге таратып жіберудің салдары. Журналистика мен блогерліктің медиаға әсері және оның айырмашылығын түсіндіру. Зерттеу жұмысында блогерлердің журналистикаға әсері нақты кейстермен түсіндіріледі. Ол үшін талдау, салыстыру, жалпылау әдістері қолданылады.

Түйін сөздер: ақпарат, мәлімет, журналистика, блогер, медиа, пандемия.

*Аружан С. Русланқызы*¹

¹Университет имени С. Демиреля

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЗАЩИТА ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ

В этой статье будут описаны юридические проблемы, которые создает искусственный интеллект (ИИ) в области персональных данных. Искусственный интеллект является предметом широких споров, в которых растет озабоченность по поводу унификации обезличенных данных. Также, в статье рассмотрен и проанализирован кейс Cambridge Analytica, где указывает влияние быстро развивающихся интернет-технологий на политическую ситуацию с помощью данных пользователей. Которые позволяют управлять интересами, предпочтениями и манипулирования человека, где могут подносить информацию в другой форме. Причиной, которой было отсутствия соответствующей правовой основы или недостатка в законе. Следовательно, необходимо, разработать законодательную базу, которая будет помогают существенно ограничить деятельность таких компаний, как Cambridge Analytica, и исключить возможность бесконтрольного использования персональных данных в социальных сетях во всем мире.

*Malgorzata Tarnowska*¹

¹Adam Mickiewicz University, Poland

CAN A SERF BE A SLAVE? ON APPLYING THE POSTCOLONIAL PERSPECTIVE TO THE HISTORY OF POLISH PEASANT

In the past two decades the Western postcolonial theory and criticism has drawn the attention of Polish scholars as an adequate tool which helps examine the country's past, memory and identity. It has proved particularly useful in rethinking the flows of symbolic violence during the periods of Poland's loss of sovereignty (i.e. the communism era). However, in the recent years there has emerged a new field of studies which also adapts a postcolonial perspective. Its main focus is on the period of serfdom and its long term effects on shaping the modern Polish identity. In this context a parallel has been drawn between the the Polish serfdom and the imperial colonial systems. The paper aims to examine this parallel attentively, thus exploring its potential as well as uncovering its potential threats (i.e. the superficial use of the concept of „race”). I would argue, drawing on examples from art, that the postcolonial thought has been used in the Polish context to solidify, rather to undermine, both racial, gender and class stereotypes. Therefore I would like to propose, drawing on literary examples, a third perspective, which focuses on the flows of affirmative affects and modes of resistance rather than the oppression itself.

Даркембаев Алишер¹
¹КазНУ им. аль-Фараби

ЦЕЛИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ И НОВЫЙ МИРОВОЙ ПОРЯДОК

Глобальный кризис, вызванный пандемией COVID-19, может поставить под угрозу достижение поставленных целей в области устойчивого развития на период до 2030 года. В этом исследовании обсуждаются важнейшие аспекты, которые могут помешать реализовать поставленные цели в области устойчивого развития.

Vlad Lim¹
¹Nazarbayev University

HOW CAN WE EXPLAIN THE ANIMOSITY BETWEEN ANKARA AND RIYADH AND FRIENDSHIP BETWEEN ANKARA AND DOHA?

The minor event that occurred in unremarkable Tunisia turned to be devastating for several countries and leaders of the Middle East. It extended throughout the Arab World significantly changing the region. This influential event would later be called the Arab Spring. The wave of demonstrations and rebels forced several long-established autocrats to step down. The power vacuum that emerged after the Arab Spring with the weakening of traditional regional powers of Iraq, Egypt and Syria has been attempted to be filled by Qatar and Turkey. Qatar's ambitions were alarming for Saudis domination in the region. Turkey-Qatar support of Muslim Brotherhood challenged Saudi-UAE security and status in the region, which opposed the overthrow of fellow dictators (Aras and Akpinar, 2017). Eventually, in June 2017, Saudi Arabia and other GCC states imposed a blockade on Qatar. Saudi-led coalition blamed Qatar for sponsoring terrorist groups in the region, broadcasting propaganda on its popular news agency Al-Jazeera, and developing close relations with Iran, the country, which has been viewed as the biggest threat for the Gulf States since the revolution in 1979. However, the intended effect from the blockade has never occurred. One of the biggest factor that helped Qatar to endure crisis and stay independent is its close relationship with Turkey. Once the blockade was imposed, Turkey immediately rushed in to help its little but wealthy Gulf ally sending planes of food and establishing its military base (Baskan, 2019; Baskan and Pala, 2020). In response to Turkey's pro-Qatar policy, Saudi Arabia, Egypt and the UAE immediately undertook measures that went against the Security interests of Turkey. Namely, the countries held a meeting with YPG and PKK: the People's Protection Unit and Kurdistan Workers' Party respectively (Baskan and Pala, 2020). The growing influence of YPG in Syria threatens Turkish security and it became a primary objective for Turkey to eliminate Kurds from Northern Syria. The following military interventions to Syria were made by Turkey in 2016, 2018 and 2019, which allowed Turkey to establish control over some Syrian territories. Nevertheless, Turkey's pro-Qatari policy turned out to be politically costly and still raises many questions because, from a solely economic perspective, it would be more rational for Turkey to take at least neutral position provided that Qatar has much less resources than Saudi Arabia and UAE, whilst the latter has a bigger population and more attractive markets (Baskan and Pala, 2020). Thus, Turkey's straightforward support was at a minimum risky enterprise from financial and economic viewpoints.

Ислам Сұпыалдияров¹

¹КазНУ им. аль-Фараби

ПРЕВЕНТИВНАЯ ДИПЛОМАТИЯ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Концепция превентивной дипломатии основывается на факте, который известен всем хорошо. Лучше и легче предотвратить возникновение конфликта, чем потом бороться с ее последствиями. Успешно реализованная превентивная дипломатия позволяет перейти от неустойчивой эскалационной динамики конфликтной ситуации к динамике деэскалации и сдерживания конфликта. Необходимо учитывать, что данный процесс является результатом решений и действий трёх категорий субъектов: конфликтных сторон (кто непосредственно задействован в конфликте); субъектов которые пытаются повлиять на решения конфликтных сторон посредством превентивной дипломатии, направляя их в сторону ненасильственного решения конфликта; и других субъектов, которые так или иначе связаны задействованы в конфликте или же имеют влияние на конфликтные стороны.

Шынар Елубаева¹

¹Университет имени С. Демиреля

ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПРИ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ИНТЕРНЕТ-БАНКИНГА

В настоящей работе исследуются вопросы правового регулирования защиты персональных данных при использовании интернет-банкинга. Авторами проанализированы как законодательные, так и подзаконные акты в этой сфере, в том числе закон РК «О персональных данных и их защите». В работе раскрыта правовая сущность персональных данных, в том числе и перечень информации, составляющие персональные данные согласно законодательству Республики Казахстан и исследованиям отечественных и зарубежных ученых. Также проведен анализ правовых способов защиты персональных данных при пользовании гражданами отечественным интернет-банкингом. В заключении авторы предложили ряд мероприятий, связанных с совершенствованием законодательства Республики Казахстан в сфере защиты персональных данных.

Bakirlanova Aizada¹

¹КазНУ им. аль-Фараби

CONFLICT OF POLITICAL AND CULTURAL VALUES IN MODERN KAZAKHSTAN

The article is devoted to the problem of political and cultural values in Kazakhstan. The main objective of the study is to show the influence of cultural values on political values, which form public opinion and also lead to conflict. The purpose of the article is to consider the features of the cultural and political development of modern Kazakhstan. When analyzing the historical background and the formation of independent Kazakhstan, a systematic approach and classification method were used. Using these methods, the objects of conflict and groups of conflict phenomena were identified. The study used the work of the famous American sociologist L. Kozer “The functions of social conflict”, from the point of view of analyzing the socio-cultural, socio-economic and socio-psychological foundations in the cultural and

political values of society. In the course of the work, modern cultural changes in the youth environment of Kazakhstan, the conflict of influence of American and Asian culture were studied. The involvement of young people in social networks and the use of spreading political topics among society.

Keywords: social conflict, culture, values, influence, systematic approach.

*Исмагулова Кунсулу*¹

¹Костанайский региональный университет им. А. Байтурсынова

СУЩНОСТЬ ДОСУДЕБНОГО ДОКЛАДА ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РК И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКЕ

Для установления эффективности применения мер социальной адаптации к лицам, в отношении которых применяется probation, необходим анализ деятельности службы probation до вынесения судом решения о необходимости применения к объекту probation мер воздействия. С этой целью проведен анализ применения досудебного доклада на стадии предварительного расследования в Казахстане и ряда стран.

В результате исследования мы пришли к выводу, что в Казахстане применение «досудебного доклада» не носит обязательный характер.

1. Уголовный процессуальный кодекс Украины от 13 апреля 2012 года
2. Закон Украины «О probation» от 05 февраля 2015
3. Закон Кыргызской Республики «О probation» от 24 февраля 2017 года № 34
4. Закон Республики Молдова «О probation» от 14 февраля 2008 года
5. Закон Республики Казахстан от 30 декабря 2016 «О probation»
6. Приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан «Об утверждении Методики проведения психосоциального тестирования личности подозреваемого, обвиняемого на стадии досудебной probation и Методики подготовки досудебного доклада» от 4 февраля 2017 года № 90.

*Жамбыл Алекбай*¹

¹Университет КАЗГЮУ имени М.С. Нарикбаева

ОБЯЗАТЕЛЬНАЯ ДАКТИЛОСКОПИЧЕСКАЯ РЕГИСТРАЦИЯ ГРАЖДАН РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В КОНТЕКСТЕ СОБЛЮДЕНИЯ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Глобальное внедрение биометрических технологий в повседневной жизни общества обусловлено реализацией программ, направленных на обеспечение общественного порядка, одним из которых представлена всеобщая дактилоскопическая регистрация обязательного характера, осуществляемая исполнительной системой власти цивилизованных стран. Данный тип регистрации физических лиц не обошел стороной и Республику Казахстан, реализация которого санкционирована Законом Республики Казахстан от 30 декабря 2016 года № 40-VI ЗРК «О дактилоскопической и геномной регистрации» (далее – ЗРК «О

дактилоскопической и геномной регистрации)), вступивший в силу 1 января 2021 года. В этой связи, статья посвящена исследованию рисков нарушения прав и основных свобод человека при обязательной дактилоскопической регистрации в Республике Казахстан. В рамках исследования автором затрагиваются такие проблемные аспекты, как, во-первых, полнота содержания цели дактилоскопической регистрации, закреплённая в ст. 5 ЗРК «О дактилоскопической и геномной регистрации», во-вторых, права человека, имеющие риск быть нарушенными при обязательной дактилоскопической регистрации. Целью данной статьи выступает формирование комплекса путей, обеспечивающий баланс между реализацией обязательной дактилоскопической регистрации и соблюдением прав и основных свобод человека в Республике Казахстан, процесс осуществления которой будет демонстрировать собой, в первую очередь, анализ полноты содержания цели дактилоскопической регистрации, во-вторых, диагностирование прав и основных свобод человека, имеющие риск быть нарушенными, в-третьих, определение критериев их законного ограничения посредством обзора международных стандартов в области прав человека. Итоговой результат исследования представляет собой рекомендацию по внесению изменения в ст. 5 ЗРК «О дактилоскопической и геномной регистрации» и теоретический материал, представляющий собой критерии законного ограничения прав на защиту данных, неприкосновенность частной жизни и свободу передвижения.

Мағауия Абай¹

¹Университет имени С. Демиреля

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫХ ПРАВ НА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНУЮ СОБСТВЕННОСТЬ

В статье рассматриваются современные проблемы правового регулирования защиты исключительных прав на авторские права и товарные знаки в интернете. Исследуемая проблема не ограничивается проведением анализа национального законодательства. Проведен сравнительно-правовой анализ законодательств и судебных решений зарубежных стран в части, предотвращении нарушении и охраны прав на исключительные права. Делается вывод о том, что необходим комплексный подход к разрешению данной проблемы на территории Республики Казахстан. Предлагаются пути совершенствования законодательства в сфере интеллектуальной собственности с учетом рисков для государства и населения.

Kuzdeubayev Nurtas¹

¹Suleyman Demirel University

REGULATION OF THE SMART CONTRACTS IN THE CIVIL LAW OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

The rapid growth of digitalization transformed most business activities, where the role of technology is prevailing. One example would be the emergence of smart contracts. The smart contract is the contract between two or more parties, contractual terms of which can be automatically enforced without the intervention of a trusted third party with the help of blockchain technology. Although it has several

benefits, the term “smart-contract” is not reflected in the legislation nor the practice of dispute resolution is evolved. This article analyses Kazakhstani legislation for the placement of the smart contract in the law system compared to the other type of traditional contracts.

Keywords: smart contract, contract law, civil law, creation of smart contract,

Arathi Aneesh I. K.¹

¹University of Kerala, India

UNDERSTANDING SEWA MOVEMENT IN KERALA WITH SPECIAL REFERENCE TO WOMEN DOMESTIC WORKERS OF SEWA IN THIRUVANANTHAPURAM

The Self-Employed Women’s Association is almost globally acclaimed for its work in organizing women in India’s unorganised sector. Women get exploited in several ways in their unorganised work environment. In 1972 the Self-Employed Women’s Association (SEWA) in India was formed by Ela Bhat in Gujarat. SEWA is a trade union and movement for women in the informal economy. It has succeeded in empowering thousands of women in the unorganised sector. SEWA has 16 state wings all around the country, in Kerala SEWA has a state wing. They are working in Kerala since 1983. They try to work among the women workers in unorganised sector. SEWA Kerala includes 5 sectors of women workers in the unorganised sector they are domestic workers, reed workers, fish vendors, street vendors and home based workers. Domestic sector is one of the working sectors of SEWA in Kerala. SMSS is the project for organizing women domestic workers under the SEWA movement in Kerala.

Keywords: SEWA, Domestic workers, SMSS, Trade union, Women’s movement.

Arti Aneja¹

¹University of Delhi, India

COVID-19 AND THE WHITE-COLLAR CRIMES: ANALYZING THE ECONOMIC NOSEDIVE AND THE RISE OF FINANCIAL CRIMES

The term White Collar crimes has been defined by Edwin Hardin Sutherland as “crimes committed by people who enjoy the high social status, great repute, and respectability in their occupation.” Such crimes are primarily influenced by the economic framework prevailing in the nation. The Covid-19 pandemic has brought to world economy at a standstill and two consecutive Covid-19 waves the Indian economy has crumbled into pieces. There has been a constant pressure on achieving business targets wherein even small-scale sales companies have started falsifying accounts, resorted to fraudulent malpractices in order to meet the financial targets. Furthermore, with huge amount to economic packages being rolled out by the government in order to stimulate the economy provides a greater opportunity for the white-collar criminals to commit any form of financial crime. Furthermore, with increasing travel restrictions and constant closure of the offices, a necessary oversight over the business activities has been become difficult. Pursuant to the same this paper deals with a co-relational study between the Covid-19 Pandemic and increased threat of white-collar crimes in India. The paper concisely relates how factors like economic pressure and requisite opportunity created by the pandemic has become a major path for financial crimes. Furthermore, this paper in order to

create a theoretical perspective features different enactments of Indian laws which discusses the discipline of these kind of crimes. The author will at last close the article with his own ideas and suggestions to curb the growing white-collar crimes.

Keywords: White collar crime, India, financial crimes, occupation, Economy, Covid-19, Pandemic

*Saya Miyatova*¹

¹M. Narikbayev KAZGUU University

CYBERSOVEREIGNTY

The key idea of this paper is the analysis of such concepts as “state sovereignty” and “cyberspace”. The peculiarities of cyberspace and the ambiguity of the definition of territory in international law make it possible to determine whether cyberspace can fall under the jurisdiction of countries of the international community. Within the framework of the article, the author analyzes different approaches and theories concerning the extension of sovereignty to cyberspace. At the same time, the author makes assumptions about the risks and consequences of extending sovereignty to the studied area. The author used such methods of scientific research as analysis and synthesis, definition of concepts, comparison-similarity and difference, and the inductive method. The article also makes a conclusion indicating the need for an international convention to regulate the cyberspace challenges.

Keywords: cyberspace, sovereignty, jurisdiction, Internet, extraterritoriality, public domain.

*Lekshmi Shibu*¹

¹Central University of Kerala, India

RIGHT TO HEALTH AND RELIGION: CONFLICT DURING CORONA ERA

Lekshmi Shibu*

India, being a pluralistic vibrant secular society, the concept of right to religion has been carefully taken into consideration by the constitution makers. When some of the members of the constitutional assembly were of the opinion that it is better not to interfere in the matter of religion in a country that have a number of religious sects, some were of the opinion that it would be better to define the limits of religious freedom. Thus, the freedom of religion was included in the Indian Constitution as a fundamental right which provides that, the people have every right to freely practice, propagate and profess religion, but it should not come in conflict with public health, order and morality. As the country is facing the dreadful impact of the Corona Virus, the concept of right to religion comes in conflict with right to public health and safety.

The corona outbreak in the country have been linked with religious gatherings. While certain religious communities are blamed for the spread of Covid-19 virus all over the country, certain other religious community are enjoying their right to religion. When religious sentiments of all sections of the society must be respected, the right to life and health of people cannot be sacrificed at the altar of right to celebrate festivals. The recent happening of the Kumbh Mela in the city of Haridwar had been without fulfilling the Standing Operational

Procedure (SOP) and guidelines issued by the Union Health Ministry and Uttarakhand High Court leading to super spread of the COVID-19 -19 virus. But no stringent measures have been taken to address the menace.

Over the years, the politicians urge to people to cast votes based on religion, so the law-makers mostly do not interfere in address the matter of religious morality when it comes in conflict with public health. Moreover, being the holy month of Ramzan, people have approached various High Courts seeking permission to carry out their religious practices within the mosques, but the high courts of the country have taken different approach to address the religious concerns over right to health. When the constitution itself makes it clear that public health should be preferred over right to religion, some of the Courts face dilemma to resolve this issue. For this, timely intervention of the government and the judiciary is required to strike a balance at these instances by accommodating the religious sentiments. The article analyses the conflicting nature of freedom of religion and right to public health during the pandemic period from a legal point of view.

Keywords: Secular, Right to Religion, Public Health and Safety.

Research Objective:- Aims to analyse the present situation in India, which is the festive time in India to see how people have taken right to Health into consideration along with their religious sentiments.

Research Methodology:- The study is aimed to be conducted by using primary and secondary sources like books, internet etc

Hypothesis:- Right to Religion is more valued by certain sections in the society rather than right to Health.

Селеубаева Аида¹

¹Университет имени С. Демиреля

ЗАЩИТА ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ КАК ПРОБЛЕМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Увеличение числа компьютеров и скорости использования информационных систем в современном мире, а в совокупности весь технический прогресс повлиял почти на все сферы общественной жизни и в результате появилось информационное общество. Принимая во внимание растущий объем обработки данных в современном мире, личные данные становятся более уязвимыми для атак со стороны третьих лиц. В результате постоянно расширяющегося влияния современных информационных технологий зависимость от деятельности по обработке данных постоянно растет. Соответственно, беспокойство субъекта данных о защите своих персональных данных от несанкционированной обработки данных все больше углубляется. Таким образом, защита персональных данных от злоупотреблений третьих лиц стала в настоящее время очень важной и актуальной проблемой как для отдельных государств, так и для международного сообщества. В данной статье представлены пути наиболее оптимального решения данной проблемы государствами и международным сообществом и законодательная база обработки и защиты персональных данных в соответствии с международным правом.

Firuzakhon Meraliyeva¹

¹Suleyman Demirel University

E-MONEY AND ELECTRONIC PAYMENT SYSTEMS. PROBLEMS AND TRENDS

This research paper focuses on e-money and electronic payment systems that is extremely relevant topic within the current pandemic situation. Recently, we became witnesses with the globalization of markets and growth of e-commerce. It is obvious that money transactions became digital, electronic payments systems became our daily payment tool. All these globalization and digitalization are changing the culture of shopping, conducting business, accepting e-money as means of payment. At the same time, there are number of people that cannot accept any type of money except cash money. However, a number of issues, especially the digital money market, coverage and security, legal issues and some other aspects remain poorly understood. Thus this paper is made to make majority of population to be acquainted with the e-money, electronic payment systems, their problems, trends, their advantages and disadvantages as a whole from the legal perspectives.

Natassya Ezzaty Mohd Sabri¹

¹Universiti Teknologi MARA

OPTIMISATION OF DRONE'S HEIGHT ABOVE GROUND AND CAMERA LENS SPECIFICATIONS IN DRONE-ASSISTED MASS DISASTER VICTIM IDENTIFICATION

Background study: In a mass disaster, the first responder usually has difficulties locating and transporting dead victims to the mortuary for identification and post-mortem (PM) examination due to the challenging geographical location of the catastrophe and the vast number of victims involved. This delay will result in body decomposition rendering identification of victims difficult. Therefore, advancement in technology has revolutionised the role of aerial drones in disaster operations and managements which can be used to hasten and optimize the identification of these disaster victims. However, there has not been much or very limited research done on the utilisation of drone in retrieving secondary identifiers include personal description, medical records as well as clothing and evidence found on the body of the dead.

Objective: Therefore, the objective of this study was to demonstrate the application of drone technology in mass Disaster Victim Identification (DVI) operation capturing the image of secondary identifiers in-situ at a practical range of height and optical zoom lens. A remotely controlled drone model, Mavic 2 Zoom was used in this study.

Methodology: Images of mannequins set with outfits and personal belongings alongside with made-up scars, tattoos and physical injuries on the body captured by drone on-site at different heights using different optical zoom lenses were evaluated by medical officers using a Secondary Identifier DVI Scoring Card that has been adapted and modified from the INTERPOL DVI Form - Unidentified Human Remains Version 2018. The evaluations were then analysed using IBM SPSS Version 25.0.

Results: The analysis showed that an optimum level height of 5 m with a zoom lens of 48 mm rendered the best result with the sensitivity and specificity of image quality and orientations.

Bhumika Sharma¹

¹Himachal Pradesh University

NEED TO MINIMISE USE OF PLASTIC IN THE FOOD INDUSTRY

Access to sufficient amounts of safe and nutritious food is key to sustaining life and promoting good health. Unsafe food containing harmful bacteria, viruses, parasites or chemical substances, causes more than 200 diseases. Similarly, the presence of toxins and chemicals in food is an emerging concern. Food gets contaminated either naturally or through certain unwise activities in the food industry. Contamination by heavy metal in food occurs mainly through pollution of air, water and soil. The continuous use of plastic in utensils, packaging has exposed the humans to numerous health hazards. We are using the plastics in one or the other form , at homes, offices , functions and at most in the delivery of the food items. All plastic, from macro to nano scale are concerned to leach and adsorb hazardous substances. Single-use plastic is one of the dangerous thing used world-wide. The harmful chemicals associated with plastics can be divided into three categories: ingredients of the plastic material, byproducts of manufacturing and chemicals adsorbed from the environment. The possible toxicological responses caused by plastic can thus be a combination of all of these chemicals. The research objectives of the present paper include to study the trends in the of plastic and polythene , particularly for consuming , storing and packing the cooked meals. Discussing the harmful effects of its use on the human health is another objective. The paper is based on the doctrinal method of research. The paper concludes that various kinds of plastic is not only harmful for the environment , but directly affects the human health. The release of toxic compounds has shown to lead to health complications in non-humans as well. It is high time that the policy-makers take strict action at earliest and protect the health of the society. Various international and national researches have confirmed the toxic nature of plastic.

Ankita Upadhyay¹

¹Lovely professional University

STUDY OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY DURING COVID 19

Corporate Social Responsibility' (CSR) is a relationship between business organization and the society with which they interact. Under CSR, business organizations voluntarily embark on various development activities for the welfare of the society. However, there are several other benefits attached to CSR activities which give business organizations additional impetus to get involved in such activities. These are advantages like creation of goodwill, branding, risk minimization, consumer and employee satisfaction, etc. The Covid-19 pandemic has been disastrous globally, but, strangely one positive side of it is that Covid 19 has helped push the idea of a company's responsibility to society deeper into corporate consciousness. The increase of CSR activities by corporate organizations can be attributed to three policy changes by Indian legal system: The first policy change was to allow spending of CSR funds on Covid-related activities. This was not only limited to PM Cares Fund but also extended to expenditure incurred on preventive healthcare, providing quarantine facilities to those affected, food and sanitation. The second policy change allowed 100% tax reduction on the amount spent for CSR activities and the third policy change was to allow companies who contribute over and above the minimum prescribed amount to later offset the excess revenue against the CSR obligation arising in subsequent years, if, they so desire.

Гряникова Галина¹

¹ФГБОУ ВО Алтайский Государственный Университет

ТОРГОВОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ В ПОВСЕДНЕВНОЙ ЖИЗНИ БАРНАУЛЬЦЕВ (1960 – 1980-Е ГГ.)

Статья посвящена вопросу торгового обслуживания жителей г. Барнаул в период т.н. «развитого социализма», что представляет интерес для изучения в контексте не только экономической истории, но и, главным образом, истории повседневности. В основу исследования положен материал региональной газеты «Алтайская правда», включающий статьи корреспондентов о состоянии розничной сети, предприятий бытового обслуживания и общественного питания, а также обращения граждан, опубликованные письма населения в редакцию и отчеты по итогам общественных проверок. Материалы периодической печати способствуют составлению образа работника торговли и общепита, а также определения состояния культуры обслуживания в сфере быта. Систематизация и анализ полученных сведений способствует выявлению социально-экономических особенностей региональной системы обслуживания и определения квалификационного уровня работников торговли и общественного питания. Тексты заметок и писем населения содержат упоминания о недостатках в организации обслуживания – грубое отношение к покупателям, несвоевременное выполнение заказов, низкое качество оказанных услуг. Сделаны выводы, что в 1960 – 1980-е гг. в торговле, сети общественного питания и сфере бытового обслуживания удалось сохранять тенденцию к росту потребления и улучшению обслуживания населен.

Nalgozhina Botagoz¹

¹M. Narikbayev KAZGUU University

WORK-LIFE BALANCE: ANALYSIS AND PERSPECTIVES OF FEMALE ENGINEERS

Work life balance is the process of combining several roles of a person, in particular work and family, which is defined as positive interaction without prejudice to any responsibilities. This article provides a literature review and research analysis on the Work life Balance (WLB) of women in engineering and improvement prospects that directly impact job satisfaction and female employee commitment. In particular, an analysis of selected WLB studies found that most female engineers have a low work-family balance, in addition to the pressures present about stereotypes about a “male” profession and a small share of support from colleagues based on gender. It is also important to note a number of statements that reversely demonstrate the impact of WLB on the performance of work functions. The results of the review highlighted the importance of further investigating this issue and implementing a friendly WLB policy at the organizational level.

Key words: Work life balance, women, engineer, job satisfaction, job commitment.

Muhammet N. İLYASOV¹

КОНСТИТУЦИЯ ТУРКМЕНИСТАНА: КРАТКАЯ ОЦЕНКА ПОСЛЕДНИХ ИЗМЕНЕНИЙ

Конституция, которая считается общественным договором, представляет собой предоставление своих суверенных прав в стране государству, как указано в ее содержании. По словам Ханса Кельзена, Конституция стоит над всеми другими действующими правовыми нормами и структурой в иерархии правовых норм. Следовательно, никакой закон или структура не должны противоречить Конституции. Форма правления в государстве определяется Конституцией. В этой форме Конституция определяет основную структуру государства, его важные органы, их функционирование, определяет основные права и свободы и устанавливает их пределы. Конституция – это основные законы, определяющие деятельность государства, формы его образования, суверенные права каждого общества в своей стране и условия, при которых государство может использовать основные права и свободы людей.

Laura Kuanova¹

¹Al-Farabi Kazakh National University

SOCIAL RESPONSIBILITY AND EFFICIENCY OF ISLAMIC FINANCIAL INSTITUTIONS

Islamic finance is obtaining attention from the financial industry and academia. The growing of the Islamic financial assets and number of institutions despite the crises and global decline in economics sets the interest to the Shariah-compliant institutions activity and social component impacted on welfare needs of the society. The purpose of the paper is to analyze the social responsibility of Islamic financial institutions, and their advantages by using data from in-depth interviews with managers of the institutions, financial statements, and reports of the institutions. The study's estimations show the high social responsibility of the Islamic financial institutions of Kazakhstan and the growth of the social projects covered by the special accounts for charity and amount of the zakat collection, as a result of increasing the financial assets of that institutions. Furthermore, the social impact of these institutions creates the opportunity for assistance to the needy and socially vulnerable population of the country.

Keywords: Islamic finance, social responsibility, assets quality, efficiency.

Ewelina Woźniak-Wrzesińska¹

¹Adam Mickiewicz University

SEMANTIC FUNCTION OF TERMS OF THE HUMANITIES SCIENCES- AN OUTLINE OF ISSUES

The aim of the speech is to consider indicating the meaning (description of semantic function) of terms in the humanities sciences. The author assumes that the terms in scientific texts in the field of humanities should be considered differently from those in natural sciences, and this is primarily due to the specificity of the object of research, which is dealt with by humanists. In the central part of the argument, first the characteristics of humanities are presented in relation to the subject of its research, then the characteristics of the term referring to such,

and not another, object of research. The author concludes that in the process of searching for the meaning of terms of the humanities sciences, one should first of all refer to the tradition in which the term exists.

Aribzhanova Aruzhan¹

¹Suleyman Demirel University

DEVELOPMENT OF LITERARY AND CREATIVE ABILITIES OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN LITERATURE LESSONS

From this article, the idea of special tasks or methods of work for high school students is touched upon. Since the ability to make a literature lesson interesting and understandable directly depends on the teacher, I recommend effective methods. Making the lesson interesting depends on both sides. It is clear that the teacher will be able to open the lesson, if it is interesting, and the students will be active in the lesson. Therefore, conducting an understandable lesson is aimed at the teacher, considering the different views and concepts of scientists on the development of literary and creative abilities of students, as well as methods and approaches to their development, we can conclude that the teacher contributes to the development of creative abilities of students. Creating situations of success, forming a fully developed personality with a high potential for creative thinking, able to easily navigate in a modern, constantly changing world, find the right solution in non-standard life situations, pursue a specific goal.

Assel Sagimbekova¹

¹Adam Mickiewicz University

МОТИВАЦИЯ К ИЗУЧЕНИЮ ПОЛЬСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО СРЕДИ ЖИТЕЛЕЙ КАЗАХСТАНА

В предлагаемом реферате будут представлены результаты исследования, проведенного мной для целей докторской диссертации, которую я пишу под руководством профессора Тадеша Згулки на Факультете польской филологии Университета им. Адама Мицкевича в Познани. Исследование проводилось путем анкетирования жителей Казахстана, изучающих польский язык, в том числе казахстанской Полонии и казахстанских студентов, получающих образование в Польше (368 респондентов). Анкетирование носит характер качественного исследования, респонденты развернуто ответили на 15 вопросов.

Предметом исследования является мотивация жителей Казахстана к изучению польского языка (как иностранного и – для небольшой группы респондентов – как унаследованного). В работе будут представлены социолингвистическая характеристика группы респондентов, теоретические основы мотивации, а также анализ и интерпретация собранного в ходе анкетирования материала. Кроме того, исследование имеет практический характер и послужит вспомогательным материалом для учителей польского языка, выезжающих в Казахстан. Определение основных мотивов изучения польского языка казахстанцами, а также ожиданий и предпочтений учащихся, связанных с проводимыми занятиями, поможет учителям польского языка в разработке программы и подборе методики.

Torgyn Ayazbay¹, Togzhan Gabidinova²

^{1,2}Suleyman Demirel University

COMPARATIVE STUDY OF COMMON PROVERBS IN THE KAZAKH, TURKISH LANGUAGES AND ENGLISH AS A MEDIATOR: FEATURES OF TRANSLATION ҚИЫНДЫҚТАРЫ МЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

The article highlights the issues of translation of proverbs from Kazakh to Turkish languages. Some Kazakh proverbs do not have equivalents in Turkish. The reason for these peculiarities of these proverbs is that the Kazakh nation was influenced by neighboring states - Russia in the first place - and remained geographically far from Turkey. Despite all these influences, the number of Kazakh proverbs that are equivalent to Turkish cannot be underestimated. Based on this, it can be highlighted that Kazakh people bear traces of the same culture as the people of Turkey, due to their lifestyle, traditions, and world views. The main aim of the research was to demonstrate the differences and similarities of Kazakh proverbs with Turkish and English proverbs, and the importance of proverbs in foreign language teaching in line with the antiquity of the roots of national culture. Finally, the research resulted in four different approaches to translating.

Қалқамжай Жанат¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ҚАЗАҚ ТІЛІН БАСҚА ПӘНДЕРМЕН КІРІКТІРЕ ОҚЫТУДА АКСЕОЛОГЕМАЛАРДЫҢ ҚОЛДАНЫЛУЫНЫҢ ТИІМДІ ЖАҚТАРЫ

Мақалада қазақ тілін басқа пәндермен кіріктіре оқытуда аксеологемалардың қолданылуының тиімді жақтары қарастырылды. Қазақ тіліндегі аксеологемалардың ұлттың өзіндік ерекшелігі, ұлттық мәдениеттің өзгешелігі, ұлттық тілдің байлығы, ұлттық нақыш, ұлттық салт-дәстүрлердің ерекшеліктері функционалды-семантикалық тұрғыдан жіктеліп, айқындалды. Аксеологемаларды білудің мынандай артықшылықтары бар: біріншіден, санадағы әлем бейнесін тереңірек тануға мүмкіндік береді; екіншіден, тілдің ұлттық ерекшеліктерін айқын тануға жол ашады; үшіншіден, тілдік ерекшеліктерді семиотика деңгейінде терең тануға мүмкіндік береді. Бұл ерекшеліктер қазақ тіліндегі фразеологизмдердің, мақал-мәтелдердің және сөздердің семантикасында анық байқалады. Тілдегі осындай тіл бірліктерінің бойындағы ерекшеліктерді жақсы тану білімді игерудің деңгейін жоғарылатады, халықтың танымын, мәдениетін білуге жол ашады. Осы білімдерді әр салаға қарай икемдеу арқылы қазақ тілін басқа пәндермен интеграциялай оқыта аламыз. Мақалада қарастырылатын мәселе – қазақ тілін оқыту әдістемесінің өзекті мәселелерінің бірі. Қазір қазақ тілін басқа пәндермен кіріктіре оқыту, талдау мен терең зерттеу маңызды болып отыр. Осы мәселелерді ескере отырып, біз қазақ тілін басқа пәндермен кіріктіре оқытуда аксеологемаларды бірінші кезектегі мәселелердің бірі деп есептей аламыз.

Түйін сөздер: құндылық, аксеологема, интеграция, фразеологизм, мақал-мәтел, кіріктіре оқыту.

Самигуллина Нурлыгул¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ДЕҢГЕЙЛЕП-САРАЛАП ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Бұл мақалада синтаксисті оқытуда деңгейлеп-саралап оқыту технологиясын тиімділігі туралы айтылған. Білім беру жүйесіндегі басым бағыттардың бірі — оқыту үрдісінде технологияландыра отырып, білім берудің жоғары нәтижелеріне қол жеткізу. Ол үшін оқыту үрдісінде мұғалім жаңашыл технологияларды қолдана отырып, оқушының білім деңгейін көтеруге жұмыстануы керек. Жас ұрпаққа әрбір жеке пәндерді тиімді ұғындырудың жолы – жаңа технология негіздерін пайдалану болып табылады. Осы орайда оқушының да, мұғалімнің де белсенді шығармашылық қызметін дамытатын педагогикалық оқыту технологиясының бірі – профессор Ж. Қараевтың «Деңгейлеп-саралап оқыту» технологиясы. Деңгейлеп саралап оқыту технологиясымен оқушылардың орындаған тапсырмалары олардың оқудағы жетістіктері мен кемшіліктерін анықтауға мүмкіндік береді. Сондықтан да бұл мақалада оқыту үдерісіндегі тиімді деп танылған технологиялардың бірі – деңгейлеп-саралап оқыту технологиясының оқытудың синтаксисті оқытуда қолданудың тиімділігі тақырыбы қозғалған. Мақалада педагогикалық үдерістің тиімділігінің артуына мүмкіндік беретін білім беру мен тәрбие бірлігін сақтай отырып, білім алушыларға берілетін білімнің үйлесімділігімен қатар, әрбір жеке тұлғаның ерекшелігін ескере отырып, білім деңгейіне сәйкес бағдар беру, танымдық ізденімпаздығын дамытудағы оқытудың прогрессивтік қадамының бірі – деңгейлеп-саралап оқыту технологиясын синтаксисті оқытуда қолдану жөнінде сөз қозғалып, оның тиімділігі мен ерекшеліктері көрсетіледі.

А. Рыскельдина¹

¹ Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

ТЕҢЕУ ЖӘНЕ МЕТАФОРА КӨРКЕМ БЕЙНЕ ЖАСАУ ЖОЛЫ РЕТІНДЕ

Әдебиет өмір шындығын көркем бейнелер арқылы таниды. Көркем бейне екі мағынада қолданылады. Бірінде-көркем шығармадағы адамдар бейнесінде. Екіншіде көркем шығармадағы әр түрлі бейнелеу құралдары: теңеу, метафора, эпитет, метонимия арқылы, бұлар да бейне сөз бейнесі. Мақала қазақ және ағылшын тілдеріндегі стилистика құралдарының айырмашылығын көрсету. Көбінесе сипаттау әдісі қолданылады.

Аманжолова Арайлым¹

¹ Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

ФОРМИРОВАНИЕ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ ЯЗЫКОВОГО ВУЗА

Проблема формирования учебной мотивации у студентов языкового вуза до настоящего времени является, если не главной, то одной из важнейших в психологии и педагогике. Центральное звено в решении данной задачи — анализ мотивации студентов к учебной деятельности в контексте определенных технологий, конкретных средств и форм обучения. Это поможет разработать

рекомендации по совершенствованию учебно-воспитательного процесса. Ситуация усугубляется тем, что в течение последних лет высшая школа осуществляет переход к новым формам обучения, который продлится ещё достаточно долго.

Мотивация рассматривается как один из определяющих факторов в процессе формирования языковой компетенции. Это связано с тем, что изменение мотивационной сферы студента обуславливает изменения в его отношении к процессу обучения, и непосредственно к учебной дисциплине. Изучаемый предмет при наличии мотивации становится не просто объектом изучения, а средством удовлетворения потребностей и интересов студента.

Исследователи вопроса мотивации в процессе изучения иностранного языка указывают на необходимость ее постоянного стимулирования и развития.

Это связано с искусственной средой обучения, что ведет к значительному снижению одной из важнейших составляющих мотивационной базы обучения - коммуникативной мотивации. Так, В.В. Рыжовым было установлено, что даже в лингвистическом вузе коммуникативная мотивация не входит в число приоритетных мотивационных образований и значительно снижается от курса к курсу.

Дамира Танина¹

¹ Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

КОММУНИКАТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ, ПРЕДОСТАВЛЯЕМЫЕ КАТЕГОРИЯМИ МОДАЛЬНЫХ ГЛАГОЛОВ И НАКЛОНЕНИЯ

В современном мире возможность влиять на собеседника является важным аспектом для достижения коммуникативной цели, поэтому в данной статье рассматривается один из наиболее спорных вопросов в филологии - понятие модальности и средства выражения модальности. Модальность, которая является лингвистической универсалией, позволяет говорящему не только выразить свое отношение к высказыванию и включить в него необходимое значение, но и придать ему убедительный характер. Так например, умелое использование модальных глаголов в институциональном англоязычном общении помогло не только оказать необходимое эмоциональное воздействие на собеседника, но и изменить его посткоммуникативное поведение. А именно, грамотное внедрение модального глагола *must* в сочетании с местоимением *we* (тактика «Свой круг») в выступления Д. Трампа способствовало его победе на президентских выборах в борьбе с Клинтон: «To make life safe for all of our citizens, we must also address the growing threats from outside the country. ...Finally, we must think big and dream even bigger».

Актуальность статьи заключается в том, что в ней категории модальных глаголов и наклонения изучаются в диахронии, что дает возможность подтвердить либо опровергнуть утверждения в которых их приравнивают к средствам выражения модальности.

Tajieva Aidin¹

¹SILKWAY International University

МЕТОДЫ ПРОЕКТА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Слово «проект», быть может, самый последний посетитель, стучащий в двери педагогической терминологии.

Следует ли пустить этого незнакомца? В.Х.Кильпатрик, 1918.

Перемены происходящие во всем мире привели к процессу модернизации образования в Казахстане. Из-за роста научно-технического прогресса усиливается спрос на информацию образование и культуру. И главной целью образования сегодня является формирование разносторонне развитой личности, способной реализовать творческий потенциал в динамичных социально-экономических условиях, как в собственных жизненных интересах, так и в интересах общества. Основными задачами становятся не просто вооружение обучающихся фиксированным набором знаний, а формирование у них умения и желания учиться всю жизнь, работать в команде, способности к саморазвитию на основе рефлексивной самоорганизации. Для достижения этих целей используется арсенал мировой и отечественной педагогической практики. Один из методов широко применяемый в современной мировой методике преподавания английского языка это метод проектов, который позволяет органично интегрировать знания учащихся из различных областей для решения заданной практической проблемы, стимулируя при этом развитие творческих способностей личности обучаемого.

Danagul Yessaly¹

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті

ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ КІРМЕ СӨЗДЕР

Мақалада тіліміздегі кірме сөздердің игерілуі бойынша тарихи-мәдени факторлар қарастырылды. Тілімізге енген кірме сөздердің төл тілдегі мағынасымен қаншалықты үндесіп жатқандығы сараланды. Бүгінгі таңда кірме сөздер төл мағынасынан да басқа екінші бір мағынаға ие болып жатқандығы зерделенді. Өзге халықтардың тіліндегі кірме сөздер игерілген уақытта міндетті түрде сол халықтың өзіндік тіліне тән тілдік ерекшеліктері мен өрнектерімен қоса меңгерілетіндігін байқадық. Кірме сөздерді зерттеу барысында жалпы ғылыми әдістерді соның ішінде атап айтсақ, анализ, синтез, жалпылау, индукция, дедукция, аналогия мен классификацияны пайдаландық. Қазақ тіліндегі кірме сөздерге байланысты «Сіз күнделікті қандай кірме сөздерді қолданасыз?» «Кірме сөздердің тілімізге енуіне не әсер етеді?» және арнайы бірнеше нұсқалы сұрақтар арқылы респонденттерге сауалнама жүргізілген болатын. Респонденттердің жауабына анализ жасай отырып, кестелер бойынша классификацияладық. Тілімізге сіңіп кеткен кейбір кірме сөздердің мағынасын ашуда индукция әдісі пайдаландық. Зерттеу кезеңдері алдымен теориялық аппарат беруден одан әрі сауалнама жүргізе отырып респонденттердің жеке көзқарасын білуге бағытталды. Сауалнама анонимді түрде жүргізілді. Кірме сөздердің басым көпшілігі тілімізге орыс тілінің негізінде сындырылып жазылғандығын байқауымызға болады. Қазіргі таңда ғылым мен білімнің, мәдениеттің асқан қарқындылықпен дамуы негізінде еніп жатыр. Осындай кірме

сөздердің барлығын қолдан келгенше төл тіліміздің тілдік ерекшеліктеріне қарай бейімдеп орфографиялануы тиісті деп айтқымыз келеді.

Ә.Н. Өзбекбай¹

¹С. Демирел атындағы университеті
АЛАШТАНУ КУРСЫ (БАСТАМА РЕТІНДЕ)

«Алаштану» курсы (бастама ретінде): «Алаштану» курсын бірлі-жарым мектептерде оқыту шаралары қолға алынғанымен, алаш идеясын жан-жақты, тыңғылықты әрі жүйелі түрде жоғары мектептерде оқытудың ғылыми-әдістемелік кешені әлі жасақталмаған. Бұл тақырып бүгінде ғалымдар арасында арагидік сөз болғанымен, түпкілікті шешімін таппай келе жатқан күрмеуі қиын мәселелердің біріне айналған.

XX ғасыр басындағы ұлт зиялылары қалыптастырған тәуелсіз Алаш идеясы қоғамдық сананың ең биік көрінісі еді. «Алаш» қозғалысы, «Алаш» партиясы, алаш идеясы, Алашорда үкіметі – ұлт тәуелсіздігі үшін күрескен, ұлттық рухпен, мемлекетшілдік идеямен сусындаған қайраткер тұлғалардың ерен еңбегінің, қажыр-қайратының, ерік-жігері мен ұшан-теңіз білімдерінің нәтижесі болатын. Сол қисапсыз білімдерін, ұлтын шексіз сүйген әзиз жүректерін алаш алыптары қазақ жері мен мемлекеттілігін сақтауға, халықтың ұлттық идеясы мен рухани-мәдени, тарихи санасын қалыптастыру жолында жұмсады. Сондықтан да алаш көсемдерінің ел игілігі жолында атқарған игі істерінің мәні мен маңызын, тарихи құндылығын болашақ мамандардың жадында жаңғыртып, олардың ұлттық сана-сезімдерін, ұлтжандылық, зияткерлік қасиеттерін, азаматтық көзқарастарын дамытуға тиіспіз. Халқымызда «көргені бар көргенін істейді, көргені жоқ ойына келгенін істейді» деген ойлы сөз бар. Олай болса, студенттерді көргені мен түйгені мол XX ғасыр басындағы ұлт зиялыларының еңбектері арқылы кәсіби біліктілігі жоғары, бәсекеге қабілетті, ұлттық құндылықтарды жете бағалайтын маман етіп тәрбиелеуіміз керек.

Азамат Ысқақ¹

¹С. Демирел атындағы университеті
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІН БАЛАЛАРДЫҢ ДҮНИЕТАНЫМЫНА СӘЙКЕС ОҚЫТУ

Зерттеудің жаңалығы- қазақ әдебиеті пәнін балалардың таным түсінігіне сәйкес, қазіргі таңда резонанс тудырып жатқан мәдениеттің басқа саласымен салыстырып зерттелуінде. Зерттеудің мақсаты - балалардың қызыға көретін ғаламдық тенденцияға ұшыраған аниме феноменімен қазақ әдебиетіндегі ұшырайтын сәйкестіктерді табу, байланыстыру арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, тақырыпты түсінуін жеңілдету. Зерттеуде: шет елінің осы тұрғыда жасап көрген тәжірбиесі мен студенттердің жұмысқа зейін қоюы ішкі оның мотивациясы мен когнитивті дағдыларының сәйкес келу маңыздылығы, жеке ақпарды түсіндірмес бұрын жалпыға тоқталу, баланың дүниетаным ерекшеліктерін ескеру, оқың көкжиегіне таныс мәселелердің сабақ беру үдерісіндегі маңыздылығы, оқушының бұрыннан білетін ақпарына жаңа ақпар қосу арқылы білім алуға ұмтылдыру туралы және 7 сынып оқушыларына қазақ әдебиеті сабағында жасалған эксперименттің нәтижесі баяндалады.

Давталиева Аружан¹

¹С. Демирел атындағы университеті

XX ҒАСЫР ҚАЗАҚ БАЛАЛАР ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ЖАСӨСПІРІМДЕР БЕЙНЕСІ

Мақалада XX ғасырдағы қазақ балалар әдебиетінің шығармаларындағы жасөспірімдер образының қалыптасу, даму және өзгеру ерекшеліктері анықталады. Тарихи, әлеуметтік, психологиялық факторлардың ықпалынан жасөспірімдер бейнесінің автор шығармаларында қалай көрініс тапқандығы сараланады. Аталған кезеңнің айшықты туындыларына тоқталып, кейбір образдарға талдау жасалынады. XX ғасыр тұсында қазақ әдебиеті жанрлық прогресстерімен ерекшеленеді. Жаңа ғасырдың басталуымен балалар әдебиеті жаңа серпін алып, проза, поэзия, драматургия жанрларында қарыштап дами бастады. XX ғасыр қазақ әдебиетінде балалар мен жасөспірімдер образын өз шығармасына арқау ету арқылы, автордың тарихи-әлеуметтік проблемаларды оқырманына жанама жеткізуі де осы заман әдебиетінің ерекшелігіне айналды. Жазушыларымыз бен ақындарымыз жасаған жасөспірімдер образдарының ықпалы, жас ұрпаққа тәрбиелік күші бүгінгі күнге дейін өзектілігін жоймай келеді.

Түйін сөздер: қазақ әдебиеті, балалар әдебиеті, XX ғасыр әдебиеті, жасөспірімдер, образ, кейіпкерлер.

Касимова Ару¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА САНДЫҚ РЕСУРСТАРДЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Қазіргі таңда елімізде сандық жүйенің мүмкіндіктерін пайдалану өте өзекті мәселе. Осыған орай білім беруде осы жүйені толық қолданудың тетіктері жан-жақты қарастырылуда. Бұл мақалада қазақ тілі сабағында сандық білім беру ресурстарын оқытудың заманауи түрлеріне бағытталған электронды оқулық, мультимедиялық анимациялар, интерактивті тақта, презентациялар жасау мен ақпараттық технологияның бағдарламаларын қалай қолдану керектігі талқыланып, оқушылардың ақпараттық көзқарасының дамуы мен нәтижеге бағытталған білімдік көрсеткішін арттыру мақсаты көзделді. Сандық білім беру ресурстары – оқушылардың өз бетінше белсенді жұмыс жасауына, білім алуына, еркін ойлауына, оқу үдерісінде ұйымдастырушылық қабілетін арттыруға септігін тигізетін бірден-бір көмекші құрал. Мәселелерді дербес шешуге бағыттайтын құзыреттіліктер жаңа білім беру нәтижелеріне қол жеткізіп, болашаққа бағыттануына жол ашады. Қазіргі таңда қашықтықтан оқыту барысында оқушыларды бағалау, сабақ үдерісінде пәнге қызығушылығын арттыруда түрлі платформалардың тиімділігі кез-келген уақытта, кез-кез келген жерде оқу мүмкіндігіне ие екендігі жан-жақты қарастырылды. Қашықтықтан оқытуда оқушы материалды оқып-үйренуге қанша уақыт жұмсайтынын өз бетінше шеше алады. Оқушының қарқынды үйрену қабілеті дамып, әрдайым күрделі мәселелерді зерттеуге, бейне-дәрістерді бірнеше рет көруге, мұғаліммен хат алмасуға және белгілі тақырыптарға таныстырылым жасап, сандық ресурстарды шексіз пайдалануға мүмкіндігі зор. Ең бастысы, өз бетімен білім алатын, ақпараттық технологияларды жақсы меңгерген, үздіксіз дамып отыратын білімді жеке тұлға қалыптасады. Мақалада білімді тұлғаны қалыптастырушы дағдылар мен іскерлік-практикалық үдерістердің тиімділігі дәлелденді.

Базархан Кенжесұл¹

¹С. Демирел атындағы университеті

СҰРАҒАН РАХМЕТҰЛЫ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫРЛАРЫ

Қазақ әдебиетінің тереңге тамыр жайған тарихының бір бөлігі шетелдегі қазақ әдебиетінің еншісінде екендігі бүгінге дейін біраз ғылыми жұмыстарға тақырып, нысан болып келді. Мұндай тақырыптар көбінесе шетелдегі қазақ әдебиетінің жалпылама жай-күйі, зерттелуі төңірегінде болды. Мәселен, Моңғолияның Бай-Өлке қаласындағы қазақ әдебиеті жөнінде зерттеулер жүргізіліп, кейбір ақындардың шығармаларына тоқталғанымен, қазіргі таңдағы жекеленген қазақ қаламгерлерінің шығармаларына тілдік-танымдық, көркемдік ерекшеліктеріне интерпретациялық тұрғыдан нақты қалам тартыла берген жоқ. Осындай көрнекті ақындардың бірі – Сұраған Рахметұлы. Сұраған Рахметұлы Моңғолиядағы қазақ әдебиетінің көшбасында тұрған тілі орамды ақындардың бірі. Мақалада Сұраған Рахметұлы поэзиясының тілдік қолданысы, көркемдік мазмұны туралы сөз болады. Ақын өлеңдерінен мысалдар келтіре отырып, ішкі мазмұнына үңілу, тілдік талдау жұмыстары жүргізілген. Сұраған ақынның шығармаларына интерпретациялық талдау жасалына отырып, ондағы ақынның өлеңді жеткізудегі шеберлігі, тілдік-көркемдік ерекшеліктеріне кеңінен тоқталынған.

Түйін сөздер: шетелдегі қазақ әдебиеті, Сұраған Рахметұлы, интерпретация, тілдік - танымдық, көркемдік ерекшелік.

Tileikhan Aigerim¹

¹Karaganda Buketov University

TO THE PROBLEM OF LANGUAGE MANIPULATION IN MEDIA DISCOURSE

The most important tool for influencing the mass audience is the media. In modern society, a person is exposed to the simultaneous influence of the print media, radio and television, which implies various types of manipulation flows and techniques. The tradition of studying manipulation goes back to the works of psychologists, sociologists, political scientists. Manipulation is understood as “hidden control of a person against his will, bringing the initiator one-sided advantages” [Sheinov 2008: 3]; operation, control and use of other people as objects, things [Shostrom 2008]; means of social control and management [Schiller 1980]. Scientists evaluate manipulation as an effect on a person with the goal of inducing him to do something unknowingly or contrary to his own will [Troshina, 1990]. The impact is carried out through agitation, propaganda, faith, suggestion. According to T. A. Van Dyck, “socially, manipulation is defined as illegal dominance, confirming inequality” [Dijk, 2006]. Cognitively, manipulation involves interfering in the processes of understanding, the formation of preconceived mental models and social representations, such as knowledge and ideologies. Discursively, manipulation involves the usual forms and formats of ideological discourse.

Irismetova Mukhlissa¹

¹SILKWAY International University

НАРОДНЫЕ БАЛЛАДЫ КАК ЛИРИКО-ЭПИЧЕСКИЙ И ЛИРИКО-ДРАМАТИЧЕСКИЙ ЖАНР

Англо-шотландские баллады обладают рядом традиционных особенностей композиции и стиля, выделяющих их среди других поэтических жанров. Прежде всего, их стилистической чертой является сосредоточенность на одном часто трагическом и кровавом событии, оказывающим огромное воздействие на эмоциональный мир слушателей и читателей. Так, смерть героя баллады «Лорд Рэндел» (Lord Randall), таинственная и необъяснимая, оказывается главной для всего произведения. После обеда с невестой Лорд Рэндел возвращается домой. Его мать, заметив усталый вид сына, тревожно расспрашивает его о том, что произошло, и неожиданно узнает, что он отравлен:

«O I fear ye are poisond, hord Randall, my son!

O I fear ye are poisond, my handsome young man!»

«O yes! I am poisond; mother, make my bed soon,

For I'm sick at the heart, and I fain wald lie down».

Все остальные события (как Рэндэл охотился, а потом обедал в доме невесты, как были отравлены его охотничьи псы) имеют подчиненное, второстепенное значение. Они создают гнетущую и мрачную атмосферу, в которой читатели предчувствуют что-то недоброе и зловещее. Эти события и подводят к трагичному финалу баллады. Тем самым гибель рыцаря становится центральной и единственно важной в смысле нравственного воздействия на читателя. Нередко в сюжете баллад можно выделить несколько значительных по своему эмоциональному воздействию эпизодов. Примером такой баллады может служить «Сэр Патрик Спенс» (Sir Patrick Spens): сначала мы видим короля, которому нужен искусный капитан, чтобы отправиться в чужие края с целью сватовства к иноземной принцессе. Сэр Патрик Спенс – «из всех моряков самый лучший моряк» - в бурю и зимнюю стужу отплывает от родной земли, потому что так повелел король, и с развитием сюжета как основная тема баллады все яснее выступает на первый план трагедия вассальной верности. Далее мы видим Патрика Спенса в Норвегии, готовящегося к отплытию и полного решимости привезти королю норвежскую принцессу.

Искандирова Айгерим¹

¹С. Демирел атындағы университеті

СӨЗДІҢ ТЕРМИНДІК МАҒЫНАСЫ ЖӘНЕ ОНЫ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Термин-белгілі бір ғылыми мағыналы түсініктерге айқын түрде анықтама беретін, сонымен қатар сол ұғымның мағыналық көрсеткішін, қолдану аясын нақты көрсететін сөздер болып табылады. Термин сөздер әр ғылым саласында молынан кездесетіні айдан анық. Бірақ қазіргі күні термин мәселесінде осал тұс болып отырған үлкен кемшіліктер жоқ емес бар. Ол тіпті термин емес сөздердің терминдер қатарына қосылып, белгілі бір түсінікті, мағынаны білдіретін стандарт сөздер болып қалуы. Бұл мақалада

термин сөздердің мағынасын анықтаудағы алғы шарттар қарастырылатын болады. Терминнің қолдану аясы мен тілде кездесі жиілігі қаралады. Термин сөздерді оқытудың әдіс-тәсілдері жайлы айтылады.

Түйін сөздер: термин, ғылыми орта, әдіс-тәсілдер, түсінік, мағына.

Айдана Канен¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ПЕДАГОГТАРДЫ ЖҰМЫСҚА ДАЯРЛАУ

Мемлекетіміздің әрбір азаматы – ұлттық құндылық, әрбір баласы – еліміздің ертеңі екенін ескерсек, әрбір ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылар сапалы білім алып, азамат болып қалыптасуына жағдай жасау міндетіміз болып табылады. Еліміздегі мемлекеттік саясаттың маңызды басымдықтарының бірі – білім беру жүйесінің дамуы. Сапалы білімнің барлығы үшін қолжетімді болу шартын қалыптастыруға бағытталған білім беру жүйесін түрлендіру процестерінің бірі инклюзивті білім беру болып табылады. Бұл мақала инклюзивті білім беруді анықтау тәсілдерін қысқаша қарастырудан және демократиялық қоғамдағы азаматтық құқық аясында ерекше балаларға қазақ тілін үйреудегі әдіс-тәсілдермен бөлісу мақсатында жазылды. Мектеп оқушыларының арасында жасалған сауалнама (Корнерс сауалнамасы бойынша) қорытындысы талданады.

Инклюзивті білім алушылармен жұмыс жасауда оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың мақсаты:

- қысқа мерзімді мақсаттарға және оқу бағдарламасына сәйкес оқыту нәтижелеріне оқушылардың қол жеткізулерін талдау;
- оқу материалын меңгеру және оқу үдерісін ұйымдастырудағы ерекшеліктерді анықтау үшін мұғалім мен оқушы арасында жедел өзара байланысты орнату;
- оқу үдерісін ұйымдастыруға түзету енгізу;
- жалпы білім беру мекемесі жағдайында мүмкіндіктері әртүрлі балаларға инклюзивті білім беруді әзірлеу және енгізу.

Түйін сөздер: инклюзивті білім беру, білім беру жүйесі, стратегия, мұғалімдердің білімі.

Шомақ Мөлдір¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ЛИРИКАЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАРДЫ ОҚЫТУДА КӨРКЕМ ОБРАЗДЫ ТАНЫТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мақалада лирикалық шығармаларды оқытудың әдістемелік негіздері қарастырылды, яғни осы тақырыптағы зерттеу жұмыстарына, ғылыми еңбектерге шолу жұмысы жүргізілді. Сондай-ақ лирикалық шығармалардың жанрлық ерекшеліктері туралы сөз қозғалып, осы бағыттағы туындыларды оқыту үрдісі сараланды. Қазақ әдебиетіндегі лирикалық шығармаларды оқыту арқылы көркем образды таныту әдістері талданды. Сонымен қатар лирикалық туындының авторына рухани жақындау, қаламгердің сезім мен ой тереңдігіне бойлау, сол арқылы оқушының бойынан оқырман тұлғасын қалыптастыру, көркем сөздің құдіретін түсіне білуге тәрбиелеу, оқушылардың поэзиялық туындыларға қызығушылықтарын арттыру арқылы олардың жан дүниесін байыту, эстетикалық, адамгершілік тәрбие беру секілді келелі мәселелерге назар аударылды. Лирикалық шығармалардың тақырыптық-

идеялық мәні, маңызы, шығарманың мазмұны, автордың көркемдік таным кеңістігі, стильдік ерекшелігі, эстетикалық қуаты жайлы да сөз етілді.

Түйін сөздер: лирика, лирикалық шығармалар, әдістемелік негіз, шолу жұмысы, оқыту үрдісі.

Тогжан Айтқазина¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА БЛУМ ТАКСОНОМИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Блум таксономиясы сын тұрғысынан ойлауды қарастыратын, ойлау дағдылары кеңінен қолданылатын иерархиялық модель. Блум таксономиясының мақсаты – оқытудың неғұрлым тұтас нысанын құру. Блум жүйесі арқылы уақытты тиімді пайдалануға және сапалы білім мен оқушылардың өзін-өзі бағалауға қол жеткізуіне жағдай жасай аламыз. Бұл мақалада қазақ тілін оқытуда Блум таксономиясын қолданудың тиімділігі талқыланды. Қазақ тілін оқытуда мұғалімнің білім мен дағдылар қалыптастырып, жас буынның ой-өрісін дамытып, функционалды сауатты оқушыларды тәрбиелеп шығаруда және қазақ тілін оқытуда Блум таксономиясын барынша тиімді пайдаланудың әдістік қолданыстары мен ерекшеліктері жан-жақты қарастырылды. Мақалада жалпы педогогика саласында жиі айтылып жүрген Блум таксономиясының қандай жүйе екендігі, әдістемесі жайлы ақпарат берілді. Блум таксономиясына сүйеніп білім беру процессін ұйымдастырудың артықшылықтары мен тиімділігі қарастырылды. Қазақ тілін оқытуда Блум таксономиясын қалай қолдана аламыз және Блум таксономиясындағы ойлаудың барлық деңгейлерін қамтып, қалай қажетімізге жарата аламыз деген сұраққа жауап ізделді. Блум таксономиясының білім беру процессіндегі, соның ішінде қазақ тілін оқытудағы маңызы жайлы сөз қозғалды.

Торешова Қарлығаш¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ЗИЯТКЕРЛІК ЖӘНЕ ОНЫ АРТТЫРУДЫҢ ЖОЛДАРЫ

Қазіргі таңда білім берудің мақсаты нақтыланып, білімді тұлғаның қажеттілігіне сай бағыттау маңыздылығы артуда. Осыған орай дарынды балалардың ынта, қабілетін оятып, жан-жақты дамытуға басымдық беріледі. Мақалада дарынды балаларға арналған мектептерде оқушылардың зияткерлік қабілеттерін арттырудың тиімді жолдары қарастырылды. Дамыған өркениетті қоғамда дарынды балалар ұлттық байлық ретінде қарастырылады. Антикалық дәуірдің өзінде білім беру үрдісінің ерекше субъектісі дарынды балалар болды. Бұл дарынды балалардың жетекшілері сол кездегі ұлы ғұламалар: Аристотель, Сократ, Конфуций т.б. Осы философ ғалымдар арқылы сол кездегі дарынды балалар элиталық білім алды. Платон дарынды балаларды «алтын балалар» деп атаған. Еліміздің тұңғыш президенті Н.Ә.Назарбаев: «Қазақстанның зияткерлік элитасын тәрбиелеудің іргетасы болуға қабілетті мектептер құру қажет», деп дарынды балаларды қолдауға шақырып, көптеген бағдарламаларды іске асырды. Оның бір дәлелі, еліміздің барлық аймақтарынан ашылып, нәтижелі өнім беріп жатқан : «Назарбаев Зияткерлік Мектептері», дарынды оқушыларға арналған «Білім-Инновация» мектептері, «О.Жәутіков» атындағы математикалық мектеп, т.б.

Мақалада зияткерлік деген терминнің мәнін түсіндіріп, оны дарынды тұлғалардың бойында арттырудың жолдары жан-жақты талқыланды. Тәуелсіз еліміздің мәдениетін, әдебиетін, экономикасын дамытуға өз үлесін қосатын зияткерлік потенциалы жоғары тұлғаларды тәрбиелеп шығарудың маңызы дәлелденді.

Гаухар Шукей¹

¹С. Демирел атындағы университеті

ПРОЗАЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАРДЫҢ СЮЖЕТТІК ЖЕЛІСІ МЕН ТАРТЫСЫН ТАЛДАУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЫНИ КӨЗҚАРАСТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Прозалық шығармалар – өмір шындығын өнеге ететін, бала қиялын шарықтата алатын сөз өнері. Бұл мақалада прозалық шығармаларды оқыту, олардың сюжеттік желісі мен тартысын талдау жолдары анықталады. Әдеби көркем шығармаларды әр түрлі талдау тәсілдері арқылы білімгерлердің сыни көзқарастарын қалыптастыру жолдарын айқындау – мақаланың басты мақсаты. Бұл тұста сыни көзқарас қалыптастыру әдіс-тәсілдерін тұрақтандыру қажеттілігі туатыны анықталып, педагогикалық технологиялардың базистік ерекшеліктерін, жаңашыл новаторлық технологиялардың талаптарын, ұстанымдарын біріктіріп оқыту жүйесін орнату мүмкіндіктері қарастырылды. Білім беру жүйесіндегі көркем шығарманы игеру, оны талдау маңыздылығы сипатталады. Негізгі шығарманың тағандары болып есептелетін жалпы шығарманың құрылысы, идеялық мазмұны, шығармадағы тартыс мәселесін талдаудағы баланың өзіндік ойы мен пікірін дамыту қалай жүзеге асады, оның маңыздылығы қандай, түрлі талдаулар нұсқаларын тұтастырып, импатиялық идеология, талдау жүйелерін құру мәселелері талданады.

Сыргабекова Самал¹

¹С. Демирел атындағы университеті

СӨЗДІҢ ЛЕКСИКАЛЫҚ МАҒЫНАСЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ АУЫСПАЛЫ МАҒЫНАСЫНЫҢ ОҚЫТУДЫҢ ӘДІС- ТӘСІЛДЕРІ

Мақалада «сөз», «сөздің лексикалық мағынасы» және «ауыспалы мағына» ұғымдарына түсініктеме беріледі. Сөздің ауыспалы мағынасының жасалу жолдары айқындалып, метафора, метанимия, синекдоха тәсілдерінің мәні нақтыланады. Мектеп оқушыларына қазақ тіліне сабағында сөздің ауыспалы мағынасын тиімді оқытудың әдіс-тәсілдері ұсынылады.

Түйін сөздер: сөз, сөз мағынасы, лексикалық мағына, ауыспалы мағына, метафора, метанимия, синекдоха, қазақ тілін оқыту әдістемесі.